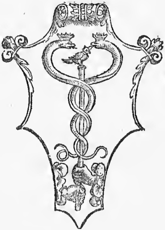
DIVI IOANNIS CHRYSOSTOMI CONciunculæ perquàm elegantes ſex de fato & prouidẽtia Dei.

Baſileæ apud Ioannem Frobenium,
Menſe Februario. Anno
M. D. XXVI.

ERASMVS ROTERODA
mus Ioanni Claymondo Theolo/
go, collegij apum Præſidi,
Oxoniæ S. D.

FLORES API/
bus congruunt, eó/
que ex florentiſſimis
ſimul ac ſaluberrimis
diui Chryſoſtomi hor
tis decerptos mitto
floſculos ſex, unde ſe/
dulum & operoſum examen tuum ad ſan
ctum mellificium colligat ſuccum, nõ mi/
nus animo ſalutiferum, quàm palato ſua/
uem. Fateor ex Demoſthenis, Ariſtopha
nis, & Luciani pratis optime colligi, quæ
ad Græcanicæ linguæ puritatem attinẽt.
Semper enim huius mũdi filij neſcio quo
pacto ſuperant filios lucis in ſua generá/
tione. Non poſſum tamen non probare il
lorum animum, qui pietatis amore malũt
ex ſanctorum litteris, linguæ mediocrem
politiem, ſanctimoniæ lucro cumulatam,
quàm ex Ethnicorum libris inſignem ſer/
monis elegantiam cum periculo morum
coniunctam. Eſt enim mel è taxo toxicũ,

α 2 quo

quo uix aliud dulcius, sed præsens habet uenenum. Hoc animo qui sunt, nō alium potius terere debēt, quàm Chrysostomū, cuius sermo quum satis purus est, tum mira facilitate, copiaq; fluit. Et ne tantum ex facili uidear aliena largiri, scito mihi rem fuisse cum codice, ut peruetusto ita nō usquequaq; castigato. Hoc itaq; munusculum, si gratum esse sensero, curabimus & alia mittere, tuo alueario usui futura, cui tu mi Claymonde hoc impensius patronum præstes oportet, quo plures exoriuntur, qui mellificio obturbāt. Et habent quidem ruris apiculæ aculeos quibus fucos conficiant, Christianæ uero apes non habent aculeū, aut si habent, prodesse malunt quàm ferire. Et tamen fuci cum apibus in partem laboris ueniunt, isti crabrones uerius quàm fuci, nihil non faciunt, quo mellificantibus obsistant. Bene uale. BASILEAE 3. Cal. Feb. Anno M. D. XXVI.

ΙΩΑΝΝΟΥ

ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ ΠΕΡΙ ΠΡΟΝΟΙΑΣ ΛΟΓΟΣ Α.

ΠΟΛΛΗΣ ΓΕΜΕΙ ΤΑραχῆς ἡμῶν ἡ ζωή, καὶ θορύβων μεστὸς ὁ παρὼν βίος ἐστίν. ἀλλ' οὐ τοῦτό ἐστι τὸ χαλεπὸν ἀγαπητοί. ἀλλ' ὅτι τοὺς θορύβους τούτους καὶ ταραχὰς ἢ πρὸς τὸ πραότερον μεταθεῖναι δυνάμενοι, ἢ [illegible]τες φέρειν ἀλύπως, οὐδέτερον τούτων μεμελετήκαμεν, ἀλλ' ἀποδυσπετοῦντες τὸν ἅπαντα διατελοῦμεν χρόνον. καὶ ὁ μὲν πενίαν, ὁ δὲ νόσον ὀδύρεται, ἄλλος φροντίδων ὄγκον, καὶ προστασίαν οἰκίας, ἕτερος παιδοτροφίαν, ἄλλος ἀπαιδίαν. καὶ θέα τῆς ἀνοίας τὴν ὑπερβολήν. οὐ γὰρ ἐπὶ τοῖς αὐτοῖς πράγμασιν, ἀλλ' ἐπὶ τοῖς ἐναντίοις ἴσως πάντες θρηνοῦμεν. καίτοιγε εἰ τῶν πραγμάτων ἡ φύσις ἡμῖν αἰτία τῶν ὀδυρμῶν ἦν, οὐκ ἐχρῆν ἐπὶ τοῖς ἐναντίοις ἴσως ὀδύρεσθαι, ἀλλ' εἰ πενία κακὸν καὶ ἀφόρητον, τὸν ἐν πλούτῳ ζῶντα οὐδέποτε ἐχρῆν ἀλύειν, καὶ εἰ ἀπαιδία κακόν, τὸν πολυπαιδίας ἀπολαύοντα εὐθυμεῖν ἐχρῆν. πάλιν εἰ τὸ τὰ κοινὰ τῆς πόλεως πράγματα διοικεῖν, ἢ τιμῶν ἀπολαύειν

καὶ πολλοὺς ἔχειν τοὺς ὑποκειμένους ζηλωτὴν, ἔχειν τὸν ἀπράγμονα βίον καὶ γαληνὸν φευκτὸν εἶναι, καὶ παρὰ πάντων ἀνθρώπων μισεῖσθαι. νῦν δὲ ὅτι ἂν ἴδης ὅτι πλούσιοι καὶ πένητες ἴσως ὀδύρονται, πολλάκις δὲ ὁ πλουτῶν ὑπὲρ πένητα τὸν πάλιν ποιεῖ, καὶ ὁ ἀρχῆς ἀπολαύων, καὶ ὁ ἀρχόμενος, καὶ ὁ πολλῶν παίδων πατὴρ, καὶ ὁ μηδένα ὅλως ἐχηκώς, μὴ τὰ πράγματα τῆς ἀταξίας αἰτιώμεθα, ἀλλὰ τοὺς οὐ δυναμένους αὐτοῖς εἰς δέον χρήσασθαι, καὶ πάσης ἀθυμίας ἀπαλλάττειν ἑαυτούς. [illegible] ταραχὴ, ὁ θόρυβος, οὐχὶ τοῦτον ἔστιν πε[illegible], ἀλλ' ἡμεῖς καὶ ἡ ἡμετέρα διάνοια, ὡς ἐὰν αὐτὴ καλῶς ἡμῖν ᾖ κατεσκευασμένη, κἂν μυρίοι πανταχόθεν ἐγείρωνται χειμῶνες, ἐν γαλήνῃ καὶ λιμένι καθευδήσομεθα διαπαντός. ὥσπερ οὖν οὐκ εὖ ἐχούσης αὐτῆς, κἂν δεξιῶν ἡμῖν ἅπαντα φέρηται, τῶν ἐν ναυαγίοις ὄντων οὐδὲν ἄμεινον διακεισόμεθα. τοῦτο γ' οὖν ἔστι καὶ ἐπὶ τῶν σωμάτων ἰδεῖν. ὁ μὲν γὰρ ἰσχυρὸν τὸ ἑαυτοῦ κατεσκευακὼς σῶμα, κἂν μυρίαις ἀέρων ἀνωμαλίαις μάχηται, οὐ μόνον οὐδὲν πείσεται δεινὸν, ἀλλὰ τὸ προσθήκην ἰσχύος τῇ γυμνασίᾳ καὶ τῇ τῆς δυσκρασίας ὁμιλίᾳ προσέλαβεν, ἂν δὲ ἀσθενὲς ἔχῃ καὶ διάσαθρον, κἂν ἀρίστης ἀπολαύῃ τῆς τῶν ὡρῶν κράσεως, οὐδὲν αὐτῷ πλέον ἀπὸ ταύτης ἔσται τῆς εὐμοιρίας, τῆς οἴκοθεν ἀσθενείας, τῇ παρὰ τῶν ὡρῶν εὐκληρίᾳ λυμαινομένης

νομένης. οὕτω καὶ ἐπὶ τῶν σιτίων ὁρῶμεν. ὅταν μὲν γὰρ ἰσχυρὸν καὶ ἐρρωμένον ἡμῖν τὸ σῶμα τῆς γαστρὸς ᾖ, πᾶν ὅπερ ἂν ἐνδέχηται, κἂν σκληρὸν ᾖ, κἂν αὐτὸ ἀκατέργαστον πρὸς καθαρὸν αὐτὸ μετασχηματίζει χυμόν, τῆς φυσικῆς κράσεως περιγινομένης τῆς ἐν τῷ σιτίῳ κακίας. ὅταν δὲ ὁ τόνος αὐτοῦ καταλελυμένος ᾖ καὶ χαῦνος, κἂν τὸ πάντων εὐχυμότερον αὐτῇ προσενέγκῃς ἔδεσμα, εἰς τὸ χείριστον αὐτὸ μετερρύθμισεν καὶ διέφθειρεν, τῆς ἀσθενείας τὴν ἀρετὴν αὐτοῦ λυμαινομένης. οὕτω δὴ καὶ ἡμεῖς ὅταν ἴδωμεν πραγμάτων ἀταξίαν, μὴ τὸν θεὸν αἰτιώμεθα ἀγαπητέ. τοῦ [illegible] οὐχὶ φάρμακον ἐστὶν εὑρεῖν τῷ τραύματι, ἀλλὰ τραῦμα ἐπαγαγεῖν τραύματι, μὴ δαίμοσι λογιζώμεθα τοῦ κόσμου τὴν οἰκονομίαν, μὴ ἀπρονόητα εἶναι νομίζωμεν τὰ παρόντα, μὴ γενέσεώς τινος εἱμαρμένης τυραννίδα ἐπιτειχίζωμεν τῇ προνοίᾳ τοῦ θεοῦ. ταῦτα γὰρ πάντα βλασφημίας γέμει, καὶ ἡ οὕπως ταραχὴ καὶ ἀταξία, οὐχὶ τῶν πραγμάτων ἐστὶ φορά, ἀλλ᾽ ὁ οὕτω διακείμενος λογισμός. ὃς κἂν μυρίας εὐταξίας ἀπολαύῃ, ἕως ἂν τὴν ἀταξίαν τὴν ἐν αὐτῷ, καὶ τὴν ταραχὴν διορθώσηται, οὐδὲν αὐτῷ τῆς ἐν τοῖς πράγμασιν εὐταξίας ἔσται τὸ πλέον. ἀλλ᾽ ὥσπερ ὀφθαλμός, νοσῶν μὲν καὶ ἐν μεσημβρίᾳ φανωτάτῃ, σκότος ὄψεται, καὶ ἕτερα ἀνθ᾽ ἑτέρων, καὶ οὐδὲν αὐτῷ τῆς ἀκτῖνος ἔσται πλέον.

ὑγιαίνων δὲ καὶ ἐῤῥωμένος, καὶ ἐν ἑσπέρᾳ διωκήσεται τὸ σῶμα χειραγωγίαν μετὰ ἀσφαλείας. οὕτω καὶ ὁ τῆς διανοίας τῆς ἡμετέρας ὀφθαλμός, ἕως μὲν ἂν ἐῤῥωμένος ᾖ, κἂν ἄτακτα εἶναι δοκοῦντα εἴδη καλῶς ὄψεται. ὅταν δὲ διεφθαρμένος, κἂν εἰς αὐτὸν ἀναγάγῃς αὐτὸν τὸν οὐρανόν, καὶ τῶν ἐκεῖ πολλὴν ἀταξίαν καταγνώσεται καὶ ταραχήν. καὶ ὅτι ταῦτα οὕτως ἔχει, πολλάς σοι τῶν πάλαι καὶ τῶν ἐφ' ἡμῶν τούτου κατασκευάσω παραδείγματα. πόσοι πενίαν φέρουσιν εὐκόλως, καὶ τῷ θεῷ διὰ τοῦτο εὐχαριστοῦντες οὐ διαλιμπάνουσι, πόσοι πλοῦτον καὶ τρυφὴν ἔχοντες, οὐκ εὐχαριστοῦσιν ἀλλὰ βλασφημοῦσι τὸν δεσπότην. πόσοι μηδὲν παθόντες δεινόν, κατηγοροῦσι τῆς καθόλου προνοίας, πόσοι δὲ δεσμωτήριον τὸν ἅπαντα χρόνον οἰκήσαντες, τῶν ἐν ἀδείᾳ καὶ ἀσφαλείᾳ βεβιωκότων εὐγνωμονέστερον τὴν ἐκεῖ φέρουσι ταλαιπωρίαν. ὁρᾷς ὅτι ἡ τῆς ψυχῆς κατάστασις, καὶ ὅτι ὁ οἰκεῖος λογισμὸς καὶ τούτων καὶ ἐκείνων αἴτιος, ἀλλ' οὐκ αὐτὴ τῶν πραγμάτων ἡ φύσις. ὥστε εἰ τῆς διανοίας ἐπιμέλειαν ἐποιούμεθα τῆς ἡμετέρας, οὐκ ἂν ταραχή, οὐκ ἂν ἀταξία, οὐκ ἂν τῶν δεινῶν οὐδέν, εἰ καὶ εὐρίπου παντὸς χαλεπώτερον ἄνω καὶ κάτω τὰ πράγματα τῆς ἡμετέρας ἐφέρετο ζωῆς. διὰ τί γάρ, εἰπέ μοι, Παῦλος εὐχαριστεῖ; καίτοι τῶν ἄριστα βεβιωκότων ἐστίν, τῶν τῇ ἀρετῇ συνεζηκότων τὸν ἅπαντα χρόνον, τὸ

ἥκιστα

ἥκιστα τοσαῦτα παθόντων δεινά. οὐδεὶς οὔτε δικαι-
ότερος ἐκείνου γέγονεν τῶν ὑφ' ἡλίῳ πάντων ἀν-
θρώπων, οὔτε χαλεπώτερα ἐκείνου πέπονθεν τῶν
ἐξ οὗ γεγόνασιν ἄνθρωποι. ἀλλ' ὅμως ὁρῶν πολ-
λοὺς ἐν πονηρίᾳ ζῶντας, καὶ εὐθυμουμένους, καὶ τῶν
περιόντων χρημάτων ἀπολαύοντας, εὐχαρίστει τῷ
θεῷ καὶ αὐτὸς, καὶ τοῖς ἄλλοις πᾶσιν παρῄνει τοῦτο
πρὸς ἐκεῖνον βλέπειν. καὶ σὺ ὅτ' ἂν ἴδῃς τὸν πονη-
ρὸν εὐθυμούμενον, ὅτ' ἂν ἴδῃς ἐπαιρόμενον, ὅτ'
ἂν ἴδῃς ἐχθρῶν κρατοῦντα, τοὺς λελυπηκότας
ἀμυνόμενον, μὴ δὲ μίαν ὑποστάντα ζημίαν, παν-
ταχόθεν αὐτῷ τὰ χρήματα ἐπιρρέοντα, πάντας
ὑμνοῦντας καὶ κολακεύοντας, σαυτὸν δὲ ἐν τοῖς ἐναν-
τίοις πᾶσιν, ἐν ἐπηρείαις, συκοφαντίαις, ἐπιβου-
λαῖς, μὴ νομίσῃς εἶναι τῶν ἀπερριμμένων, ἀλλ'
εἰς Παῦλον ἰδὼν τὸν τῆς σῆς ὄντα μερίδος, ἀνά-
βηθι τὴν διάνοιαν, ἀνάκλισαι τοὺς λογισμοὺς, μὴ
καταπέσῃς ὑπὸ τῆς ἀθυμίας. τὸν φίλον τοῦ θεοῦ καὶ
τὸν πολέμιον, μὴ ἀπὸ τῆς εὐπραγίας καὶ δυσπρα-
γίας τῆς ἐνταῦθα δοκίμαζε, ἀλλὰ ἂν μὲν ἴδῃς ὀρ-
θῶς ζῶντα, καὶ νόσῳ κεντούμενον, καὶ πρὸς εὐσέβειαν
βλέποντα, μακάριζε καὶ ζηλωτὸν εἶναι νόμιζε, κἂν
μυρίας ἀλύσεις περίκειται, καὶ δεσμωτήριον οἰκῇ
διαπαντὸς, κἂν ἀναξίοις δουλεύῃ, κἂν πένηται,
κἂν μέταλλα ἐργάζηται, κἂν ὁτιοῦν πάσχῃ δει-
νόν. μακάριος γὰρ οὗτός ἐστιν, κἂν διορύγηται,

κἂν καίηται, κἂν μηδὲ μικρὸν δαπανᾶται τὸ σῶμα. ἂν δὲ ἴδῃς ἕτερον ἐν ἀσελγείᾳ καὶ πονηρίᾳ, καὶ τοῖς ἐσχάτοις ζῶντα κακοῖς, καὶ πολλῆς ἀπολαύοντα τιμῆς, ἐπὶ τὸν θρόνον αὐτὸν ἀναβαίνοντα τὸν βασιλικόν, καὶ διάδημα περικείμενον, καὶ ἁλουργίδα ἔχοντα, καὶ τῆς οἰκουμένης ἁπάσης κρατοῦντα, δάκρυσον καὶ διὰ τοῦτο τὸν τοιοῦτον καὶ ταλάνιζε. οὐδὲν γὰρ ὄντως ἀθλιώτερον τῆς οὕτω διακειμένης ψυχῆς, κἂν πᾶσαν ὑποτεταγμένην ἔχῃ τὴν οἰκουμένην. τί γὰρ ὄφελος ἐν χρήμασι πλουτεῖν, ὅταν μηδὲ τὴν ἀρετὴν πάντων πενέστερος ᾖ; τί δὲ κέρδος [illegible] τούτων κρατεῖν, ὅταν ἑαυτοῦ καὶ τῶν ἑαυτοῦ παθῶν μὴ δύνηται περιγενέσθαι; ἀλλ' ἂν μὲν σῶμα ἴδωμεν κακῶς διακείμενον καὶ πυρέττοντα, ἢ ποδαλγίᾳ, ἢ φθόῃ τινὶ, ἢ ἑτέρῳ ἀνηκέστῳ πάθει προκατειλημμένον, δακρύομεν, κἂν πάντων εὐπορώτερος ᾖ, καὶ τοσούτῳ μᾶλλον, ὅσῳ περ ἂν εὐπορώτερος ᾖ. ἡ γὰρ αἴσθησις δριμυτέρα γίνεται τῶν δεινῶν, ὅταν ἐν ἀφθονίᾳ τις τῶν ἀναγκαίων ᾖ. ὁ μὲν γὰρ παρὰ πενίαν κωλυόμενος τῆς ἀπολαύσεως, ἔχει τὴν ἀνάγκην παραμυθίαν. ὁ δὲ κύριος ὢν πᾶσι κεχρῆσθαι καὶ κωλυόμενος ὑπὸ τῆς ἀρρωστίας, αὐτῷ τούτῳ μᾶλλον ἐμπίπραται. πῶς οὖν οὐκ ἄτοπον, εἰ μὲν νοσήματι σωματικῷ προκατειλημμένον ἴδοιμέν τινα, ταλανίζειν αὐτὸν, κἂν εὔπορος ᾖ, ψυχῆς δὲ κακῶς διακειμένης, ψυχῆς, ἧς ἡμῖν

ἡμῖν ἴσον οὐδὲν οὐδὲ ζημιώτερον, μακαρίζειν χρὴ δὲ
ὀλίγα χρήματα, ἢ διὰ πρόσκαιρον ζημίαν, ἢ δι᾽ ἄλ-
λο τῶν ἐνταῦθα μενόντων, καὶ μετὰ τῆς ζωῆς ταύ-
της, μᾶλλον δὲ πολλάκις καὶ πρὸ τῆς ζωῆς ἡμᾶς
ἀπολιμπανόντων. μὴ παρακαλῶ, ταῦτα τῆς ταρα- 17. m.
χῆς ἡμῖν αἴτια, ταῦτα θορύβου. διὰ τοῦτο τοῦ θεοῦ 19. m.
κατηγοροῦσι πολλοὶ, διὰ τοῦτο τὸν κόσμον ἀπρονόη- 57. n.m.
τον εἶναι νομίζουσιν. ὡς εἰ ᾔδεσαν ὅτι οὐδὲν ἀγαθὸν
ἐν τῷ παρόντι βίῳ, ἀλλ᾽ ἡ ἀρετὴ μόνον, οὐ πλοῦτος,
οὐ χρήματα, οὐχ ὑγίεια, οὐ δυναστεία, οὐκ ἄλλο οὐ-
δὲν, καὶ ὡς οὐδὲν κακὸν ἐν τῷ παρόντι βίῳ, ἀλλ᾽ ἡ κα-
κία μόνον καὶ πονηρία καὶ διαστροφὴ ψυχῆς, ἡ δὲ πε-
νία καὶ νόσος, καὶ ἐπήρεια, καὶ συκοφαντίαι, καὶ τὰ
ἄλλα ἃ νομίζετε εἶναι δεινὰ, οὐκ ἄν ποτε ταῦτα ἐξε-
φθέγξαντο, ἅπερ νῦν, οὐκ ἄν ποτε ἐν ἀθυμίᾳ διῆγα-
γον, οὐκ ἄν ποτε ἐμακάρισαν, οὓς ταλανίζειν ἐ-
χρῆν, οὐκ ἄν ποτε ἐταλάνισαν, οὓς μακαρίζειν ἔδει,
οὐκ ἂν ὡς περὶ ὄντων τῶν ἀνθρώπων διέκειντο. τὸ
γὰρ ἐπὶ πολυσαρκίᾳ, καὶ δαψιλεῖ φάτνῃ, καὶ ὕπνῳ
πολλῷ μακαρίζειν ἀνθρώπους οὐδὲν ἕτερόν ἐστιν, ἢ
ὡς περὶ ἀλόγων διακεῖσθαι. ἐπεὶ καὶ ἐκείνων τοῦτό
ἐστιν ἡ εὐπραγία, μᾶλλον δὲ καὶ ἐν τοῖς ἀλόγοις κα-
κία τοῦτό ἐστιν. πολλοὶ γ᾽ οὖν καὶ ὄνοι καὶ ἵπποι, διεφ-
θάρησαν, ἀργίᾳ καὶ ἀδηφαγίᾳ ζῶντες. εἶτα, ἐπὶ μὲν
τῶν ἀλόγων ζώων, οἷς ἡ πᾶσα ἀρετὴ ἐν εὐεξίᾳ
σώματος βλαβερὸν τοῦτο. ἐπὶ δὲ τῶν ἀνθρώπων,
οἷς πᾶν

οἷς πᾶν τὸ κῦρος ἐν τῇ τῆς ψυχῆς εὐγενείᾳ, ἀρε-
τὴν τοῦτο θησόμεθα, καὶ οὐκ αἰσχυνθησόμεθα τὸν
οὐρανὸν, τοὺς τῆς ψυχῆς ἡμῶν συγγενεῖς ἀγγέλους.
οὐκ ἐρυθριάσ(ομεν) καὶ αὐτὴν τοῦ σώματος τὴν φύσιν καὶ
τὴν διάπλασιν. οὐ γὰρ ὥσπερ τοῖς ἀλόγοις, οὕτω
καὶ ἡμῖν αὐτὸ διετύπωσεν ὁ θεός· ἀλλ' ὡς πρέπον
ἦν, μέλλον ψυχῇ λογικῇ καὶ ἀθανάτῳ διακονεῖν.
Διὰ τί γοῦν τοῖς μὲν ἀλόγοις πᾶσι κάτω νεύοντας
ἐποίησεν τοὺς ὀφθαλμοὺς ὁ θεός, σοὶ δὲ καθάπερ
ἐν ἀκροπόλει τῇ κεφαλῇ φέρων αὐτοὺς ἐγκατέθη-
κεν; οὐκ ἐπειδὴ ἐκείνοις μὲν οὐδὲν πρὸς τὸν οὐρανὸν
κοινὸν, σοὶ δὲ μάλιστα τὰ ἄνω περισκοπεῖν νόμος
καὶ παρὰ τοῦ θεοῦ καὶ παρὰ τῆς φύσεως ἐξ ἀρχῆς ἐτέ-
θη; διὰ τί, σοὶ μὲν τὸ σῶμα ὄρθιον ἐποίησεν, ἐκεί-
νοις δὲ πάλιν κάτω νενευκός; οὐχὶ διὰ τὴν αὐτὴν
αἰτίαν πάλιν, καὶ ἀπ' αὐτῆς τῆς διαπλάσεως παι-
δεύωνσε, μηδὲν κοινὸν ἔχειν πρὸς τὴν γῆν, μήτε
προσετηκέναι τοῖς παροῦσι πράγμασι; μὴ τοίνυν κα-
ταπροδῶμεν τὴν εὐγένειαν, μηδὲ πρὸς τὴν τῶν ἀ-
λόγων δυσγένειαν ἐξωλισθήσωμεν, ἵνα μὴ καὶ περὶ
ἡμῶν εἴπῃ, ἄνθρωπος ἐν τιμῇ ὢν, οὐ συνῆκεν. τὸ δὲ
τρυφῇ, καὶ πλούτῳ, καὶ δόξῃ, καὶ τοῖς παροῦσι πράγμα-
σι τὴν εὐημερίαν ὁρίζεσθαι, οὐκ ἔστιν ἀνθρώπων ἐν-
πεσκεμμένων τὴν οἰκείαν εὐγένειαν, ἀλλ' ἀνθρώ-
πων ἵππων καὶ ὄνων γενομένων. ἀλλὰ μὴ γένοιτό
τινας τοιούτους ἐνταῦθα παρεῖναι, ἐν ἁγίῳ χορῷ· καὶ

προσηκήκω · ofixy vam, intabesco. Ant. 512. 9.

θεάτρῳ

θεάτρῳ πνευματικῷ καὶ συλλόγῳ θεοσεβεῖ. διὰ γὰρ τῆς καθ' ἑκάστην ἡμέραν θείας ἀπολαύομεν ἀκροάσεως, ἵνα καθάπερ δρεπάνῃ τῷ λόγῳ, τὰ ὑλομανοῦντα πάθη τῆς διανοίας περικόπτοντες, ἔγκαρπα δένδρα γενώμεθα, καὶ καρπὸν ἐνέγκωμεν ὥριμον, εἰς ἀποθήκην ἀποτεθέμενον βασιλικήν, δόξαν φέροντα τῷ κοινῷ δεσπότῃ καὶ γεωργῷ τῶν ἡμετέρων ψυχῶν, καὶ ἡμῖν ζωὴν τὴν ἀθάνατον, ἧς γένοιτο πάντας ἡμᾶς ἐπιτυχεῖν, χάριτι καὶ φιλανθρωπίᾳ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μεθ' οὗ τῷ πατρὶ ἅμα τῷ ἁγίῳ πνεύματι, δόξα καὶ τὸ κράτος, τιμή, εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ ΠΕΡΙ ΠΡΟΝΟΙΑΣ ΛΟΓΟΣ Β.

Ὁ κακολογῶν πατέρα ἢ μητέρα θανάτῳ τελευτάτω φησίν, ἐπὶ τῆς παλαιᾶς ὁ νόμος ἔκειτο, ὅτι οὐ πολλὴ ἀρίστης πολιτείας ἡ ἀκρίβεια, ὅτι εἰσαγωγὴ τοῦ θείου ἦν, ὅτι παιδικὰ τὰ παραγγέλματα, ὅτι τὸ γάλα, ὅτι ὁ παιδαγωγός, ὅτι ὁ λύχνος, ὅτι ὁ τύπος καὶ ἡ σκιά. τί οὖν ἂν εἴποιμεν περὶ τῶν νῦν ἐν τῇ χάριτι, καὶ τῇ τῶν πραγμάτων ἀληθείᾳ, καὶ τῇ τοσαύτῃ γνώσει, οὐχὶ πατέρα

τέρα καὶ μητέρα κακολογούντων, ἀλλ' αὐτὸν τὸν τῶν ὅλων θεόν; τίς τοὺς τοιούτους δέξεται τιμωρία, ποία γὰρ μείζων τῆς κακίας διαρκέσει κόλασις, ποῖος δὲ πυρὸς ποταμός, ποῖος σκώληξ ἀτελεύτητος, ποῖον σκότος ἐξώτερον, ποῖα δεσμά, ποῖος βρυγμός, ποῖος κλαυθμός; πάντα ἐλάττω τὰ βασανιστήρια καὶ τὰ ὄντα καὶ τὰ μέλλοντα τῆς οὕτω διακεκομμένης ψυχῆς, τῆς πρὸς τοσοῦτον κακίας κατενεχθείσης. βλασφημίας δὲ τρόποι πολλοὶ καὶ διάφοροι, διόπερ ἀναγκαῖον αὐτοὺς ἐκθέσθαι τήμερον, ὥστε μήτε ἑκόντας, τινὶ τοιούτῳ περιπεσεῖν, μήτε τινὰ τῶν φίλων, μήτ[illegible]ερον περιπίπτοντα περιιδεῖν. οὐ γάρ ἐστιν οὐκ ἔστιν ταύτης ἁμαρτία χείρων, ἀλλ' οὐδὲ ἴση. ἀλλὰ καὶ προσθήκη κακῶν τοῦτό ἐστιν, καὶ ὃ πάντα συγχεῖ, καὶ ἀσύγγνωστον ἔχει κόλασιν καὶ ἀφόρητον τιμωρίαν. τίνες εἰσὶν οἱ τὸν θεὸν κακῶς λέγοντες; οἱ τῇ σοφίᾳ τῆς προνοίας αὐτοῦ, τὴν ἐκ τῆς εἱμαρμένης ἀταξίαν καὶ ἀνάγκην ἐπιτειχίζοντες. καὶ τὸ μὲν τοὺς ἀπίστους, καὶ πρὸς ξύλα καὶ λίθους κεχηνότας καὶ θεραπεύοντας, ταύτην νοσεῖν τὴν νόσον, θαυμαστὸν οὐδέν. τὸ δὲ τοὺς ταύτης μὲν ἀπαλλαγέντας τῆς πλάνης καὶ τῆς δουλείας, καταξιωθέντας ἤδη τὸν ἐπὶ πάντων εἰδέναι θεόν, τὸν ἀληθῆ καὶ ὄντως θεόν, ὥσπερ ἔκ τινος παλιρροίας, πρὸς ἐκείνην ὑποσύρεσθαι τὴν ζάλην τὸν λογισμὸν καὶ τὴν μανίαν, τοῦτό ἐστι τὸ δεινότατον, καὶ πολλῶν ὄντως δακρύων καὶ θρήνων ἄξιον. ὅταν οἱ

τὸν χριστὸν

τὸν Χριστὸν λέγοντες προσκυνεῖν, καὶ τοσούτων καταξιωθέντες μυστηρίων, καὶ τῶν ἀποῤῥήτων μετασχόντες δογμάτων, καὶ τῆς σοφίας τῆς ἐξ οὐρανῶν ἡμῖν κατενηνεγμένης, μετὰ τὴν τοσαύτην τιμὴν ἧς ἀπολελαύκασιν παρὰ τοῦ θεοῦ, ἑκόντες ἑαυτοὺς κατακρημνίζωσι, τῆς μὲν ἐλευθερίας ἣν αὐτοῖς ὁ θεὸς ἐχαρίσατο, μετὰ πολλῆς ἀλογίας ἑαυτοὺς ἐκβαλόντες, δουλείᾳ δὲ χαλεπωτάτῃ ὑποβαλόντες ἑαυτούς, καὶ τυραννικωτάτην τυραννίδα τὴν οὐκ οὖσαν ἀναπλάττοντες διὰ τῶν λογισμῶν, καὶ πᾶσαν ἐλπίδα χρηστὴν ἐκκόπτοντες καὶ τὰ νεῦρα τῶν ὑπὲρ ἀρετῆς ἐσπουδακότων ἐκτέμνειν ἐπιχειροῦντες. καθάπερ ἐν πολέμῳ στρατιώταις γενναίοις, καὶ τὴν ψυχὴν αὐτὴν ὑπὲρ τῆς πατρίδος ἑτοίμους ὄντας ἐπιδοῦναι, τῶν ἐχθρῶν τις ἰδὼν, καὶ μὴ δυνηθεὶς ἑτέρῳ καταβλάψαι τρόπῳ, μηδὲ ἀποστῆναι τῆς ὑπὲρ τοῦ βασιλέως προθυμίας, μηδὲ πεῖσαι δώροις, μηδὲ μηχανήμασι περιγενέσθαι, ἑτέρως λυμαίνηται τὸ πείθειν ἐπιχειρῶν, ὡς εἰκῆ καὶ μάτην καὶ ἐπ᾽ οὐδενὶ τοσοῦτον ἐπιδείκνυνται πόνον. ὥστε αὐτῶν ἐκλῦσαι τὰς χεῖρας, ὥστε αὐτῶν καταβαλεῖν τὴν ῥώμην, ὥστε σβέσαι τὴν προθυμίαν, ὥστε διὰ πάντων τούτων, ἀποστῆσαι μὲν τῆς περὶ τὸν πόλεμον σπουδῆς, γυμνοὺς δὲ καὶ ἀόπλους νομίσας, δεδεμένους αἰχμαλώτους λαβεῖν. οὕτω καὶ ὁ διάβολος πεποίηκεν. ἐπειδὴ ἑώρα τῇ χάριτι τοῦ θεοῦ τὸ πλέον τῆς οἰκουμένης, καταγελῶντας μὲν τῆς ἑλληνικῆς πλάνης, παντὶ δὲ θυμῷ καὶ πάσῃ ψυχῇ,

τῶν ὑπὲρ τῆς εὐσεβείας πρεσβευόντων λόγων, εἶτα ἐκ τούτου, πολλὴν μὲν ἀρετῆς γιγνομένην σπουδήν, πολλὴν δὲ ὑπεροψίαν κακίας, προελθεῖν μὲν καὶ φανερῶς εἰπεῖν, ἀπόστητε τοῦ Χριστοῦ, καταγελάσατε τῶν παρ' αὐτοῦ δογμάτων, μῦθός ἐστιν τὰ ἐκείνου καὶ πλάνη, πονηρός τις ἐστὶν καὶ ἀπάνθρωπος, οὐ τολμᾷ. οἶδε γὰρ ταύτῃ μᾶλλον ἀποπηδήσοντας αὐτοῦ τῆς τυραννίδος, καὶ μισήσοντας αὐτὸν μειζόνως. διὰ τοῦτο μὲν ἐξ εὐθείας οὐκ εἰσάγει τὴν κατηγορίαν, κύκλῳ δὲ περιιὼν, ὑποσπείρει λάθρα τὸν ἰὸν τῶν δυσσεβῶν δογμάτων, τὸ μὲν δοκεῖν ἀφει[illegible]ειν ἐν τῇ πίστει, τῇ δ' ἀληθείᾳ, πρόρριζον αὐτὴν ἀναιρῶν, καὶ πάντα καταλύων τῆς ἀληθείας τὰ δόγματα, καὶ πολλὴν τοῦ θεοῦ καταχέων διαβολὴν παρὰ τοῖς πειθομένοις. διὰ τοῦτο αὐτῷ τὸ δηλητήριον τοῦτο καὶ τὰ θανατηφόρα τῆς εἱμαρμένης κατεσκευάσαι φάρμακα, ἵνα πάντα ἅπερ εἶπεν, λάθρα εἰσαγάγῃ, ἵνα κενὸν ἡμῶν δείξῃ τὸ φρόνημα καὶ τὴν πίστιν κενήν, ἵνα πονηρὰν περὶ τοῦ θεοῦ πείσῃ τοὺς ἀνθρώπους ψῆφον ἔχειν. ὅπερ οὖν καὶ ἐν ἀρχῇ πεποίηκεν ἐπὶ τοῦ Ἀδὰμ καθάπερ βάσκανόν τινα καὶ φθονερὸν διαβαλὼν τὸν θεόν. μόνον γὰρ οὐχὶ οὕτως ἔλεγεν δι' ὧν παρῄνει, ᾔδει φησὶν ὁ θεὸς ὅτι ἀνοιγήσονται ὑμῶν οἱ ὀφθαλμοί, ᾔδει ὅτι ἔσεσθε ὡς θεοί, ἐφθόνησεν ὑμῖν, ἐβάσκανεν ὑμῖν μείζονος τιμῆς. εἰ γοῦν καὶ μὴ προσετίθει ταῦτα τὰ ῥήματα, ταῦτα

ταῦτα αὐτοῖς ἀφ' ὧν ἔλεγεν ὑποπτεύειν ἐδίδου· καὶ ὅσα τὴν κακουργίαν, ἀνατρέψας τοῦ θεοῦ τὴν ψῆφον καὶ εἰπών, ὅτι μεγάλα αὐτοῖς ἀγαθὰ ἔσαι μὴ πειθομένοις αὐτῷ, οἷον, ἄνοιξις ὀφθαλμῶν καὶ ἰσοθεΐα, καὶ γνῶσις ἠρτημένη, οὐκ ἔτι προσέθηκεν ὁ πονηρὸς ὁ τούτων ἀπείργων, ἵνα μὴ δόξῃ καθάπερ ἐχθρός τις καὶ πολέμιος λέγων ἀπολογεῖσθαι, ἀλλὰ πρόσωπον συμβούλου καὶ κηδεμόνος ὑποδύς, εὐπαράδεκτον ποιήσῃ τὴν κακὴν παραίνεσιν, ὃ δὴ καὶ γέγονεν. οὐδὲν γὰρ ἕτερον ἤθελεν κατασκευάσαι δι' ὧν ἔλεγεν, ἀλλ' ἢ ὅτι ἀπόστ[illegible] θεοῦ τοῦ πεποιηκότος, βάσκανός ἐστι [illegible] φθον[illegible]φθονεῖ τῶν μειζόνων ὑμῖν ἀγαθῶν. ἀλλὰ ταῦτα φανερῶς μὲν οὐκ ἔθηκε τὰ ῥήματα. ἢ γὰρ ἂν ὑποπτεύσαντες αὐτὸν εἶναι ἐχθρόν, ἔφυγον. ἀφεὶς δὲ εἰπεῖν αὐτοῖς ταῦτα καὶ παραστείλας, τὴν ὀλεθρίαν ταύτην εἰσήγαγεν συμβουλήν. οὕτω δὴ καὶ νῦν οὐ λέγει μὲν ἀπόστητε τοῦ χριστοῦ, ὡς κατεγνωσμένων τῶν θείων δογμάτων, οἶδε γὰρ ὅτι ἐψεύδετο. κακούργως δέ, δοκεῖ μὲν ὑμᾶς ἀφεῖναι ἐν τούτοις, καὶ συγχωρεῖν πρὸς τὴν ἀλήθειαν, ἑτέρως δὲ οὐκ εἰδότας αὐτοὺς ἐξαιρεῖ τῆς αἰωνίου ταύτης κληρονομίας. ὥσπερ ἂν εἴ τις παῖδα γνήσιον καὶ ἐλεύθερον, ἀπλοῦ τινα καὶ ἀπόνηρον, τῇ δεξιᾷ μὲν κατέχων μὴ ἐκβάλλοι τῆς πατρικῆς οἰκίας, παραινοῖ δὲ αὐτῷ ποιεῖν, δι' ὧν καὶ ἑκὼν καὶ ἄκων ἐκπεσεῖται τῶν

πατρικῶν ἁπάντων. οὐ γάρ ἐστιν οὐκ ἔστιν τὸν εἱμαρμένην προσέχοντα, δυνηθῆναι τῶν οὐρανῶν ἐπιτυχεῖν, μᾶλλον δὲ οὐκ ἔστιν δυνηθῆναι τὴν γέενναν καὶ τὴν κόλασιν ἐκφυγεῖν. ἀπεναντίας γὰρ τοῖς τοῦ θεοῦ δόγμασιν ἅπαντας πείθεσθαι ἐπιτάττει. ὁ θεὸς λέγει, ἐὰν θέλητε καὶ εἰσακούσητέ μου, τὰ ἀγαθὰ τῆς γῆς φάγεσθε, ἐὰν δὲ μὴ θέλητε μὴ δὲ εἰσακούσητέ μου, μάχαιρα ὑμᾶς κατέδεται, τὸ γὰρ στόμα κυρίου ἐλάλησε ταῦτα. εἶδες πῶς ὁ θεὸς φθέγγεται, καὶ ποίους τίθησι νόμους. ἄκουσον καὶ τῆς εἱμαρμένης πῶς φθέγγεται, καὶ πῶς ἐναντίο[illegible] τάγει[illegible] μους, καὶ μάθε, πῶς ἐκεῖνα μὲν ὑπὸ θείου πνεύματος εἴρηται, τὰ δὲ ταύτης ὑπὸ πονηροῦ, ἢ δαίμονος πρός τινος ἀνημέρου. εἴπερ ὁ θεὸς, ἐὰν θέλητε καὶ ἐὰν μὴ θέλητε, κυρίους ἡμᾶς ποιῶν ἀρετῆς καὶ κακίας, καὶ ἐπὶ τῇ γνώμῃ τῇ ἡμετέρᾳ τιθεὶς, ἐκεῖνος δὲ τί φησιν; ὅτι τὸ εἱμαρμένον, οὐ δυνατὸν ἐκφυγεῖν, κἂν θέλωμεν κἂν σπουδάζωμεν. ὁ θεὸς λέγει, ἐὰν θέλητε τὰ ἀγαθὰ τῆς γῆς φάγεσθε, αὐτὴ λέγει, κἂν θέλωμεν μὴ ᾖ δὲ ἡμῖν δεδομένον, οὐδὲν ὄφελος τοῦ θέλειν. ὁ θεὸς λέγει, ἐὰν μὴ θέλητε προσέχειν τοῖς λόγοις μου, μάχαιρα ὑμᾶς κατέδεται, αὐτὴ λέγει, ἂν μὴ θέλωμεν, ᾖ δὲ ἡμῖν δεδομένον, πάντως σωζόμεθα. οὐ ταῦτα ἡ εἱμαρμένη φησίν; τί γένοιτο ἂν οὖν τῆς μάχης ταύτης σαφέστερον; τί τοῦ πολέμου

λέμου φανερώτερον τούτου, ὃν ἀναισχύντως οὕτως πρὸς τὰ θεῖα λόγια εἵλοντο οἱ τῆς πονηρίας διδάσκαλοι δαίμονες. ἀλλ᾽ ὅπερ ἔφην τὸ μὲν δαίμονας καὶ ἀνθρώπους ἄλλους δαίμονας τοὺς ἕλληνας λέγω, ταῦτα πείθεσθαι, θαυμαστὸν οὐδέν. τὸ δὲ ὑμᾶς οὕτω θείας καὶ σωτηρίου διδασκαλίας ἀπολαύοντας, ἀτιμάζειν μὲν ταῦτα, προστρέχειν δὲ ἐκείνοις τοῖς ἀλογωτάτοις, καὶ ψυχῆς ἀπώλειαν ἔχουσι, τοῦτό ἐστι τὸ πάντων χαλεπώτερον. τί γάρ μοι καὶ τοὺς ἔξω κρίνειν. ἐμοὶ τέως πρὸς ὑμᾶς ἐστὶν ὁ λόγος, τὰ μέλη τοῦ χριστοῦ, τὰ τέκνα τῆς [illegible]κλησίας, τοὺς ἐν τῇ πατρικῇ [illegible]ας, τοὺς οὐρανίων ἀπολαύοντας διδαγμάτων, τοὺς τοσαύτης τιμηθέντας τιμῆς. διὰ τοῦτο στένω, διὰ τοῦτο δακρύω καὶ θρηνῶ. θρήνων γὰρ ὄντως ἄξια, [illegible] ἄντις μὴ ἢ συγγνώμης ἄξια πίπτη πτώματα. ποῖα γὰρ εἰπέ μοι συγγνώμη, ὅταν ἀποφαίνηται θεός, καὶ δαίμονες ἀντιφθέγγωνται, καὶ ἀξιοπιστότερα δόξῃ παρὰ τῶν οἰκείων τοῦ θεοῦ, τὰ παρ᾽ ἐκείνων λεγόμενα. μὴ γὰρ λογισμοὺς κινοῦμεν νῦν, ἀλλὰ τέως τὴν ἰταμότητα τῶν ἐκείνοις πειθομένων δείξομεν. ὁ θεὸς λέγει, παρέθηκά σοι πῦρ τὴν ζωὴν καὶ τὸν θάνατον, οὗ ἐὰν θέλῃς ἐκτεινόν σου τὴν χεῖρα, ὁ δαίμων λέγει ὅτι οὐκ ἔστιν ἐν σοὶ τὸ ἐκτείνειν τὴν χεῖρα, ἀλλ᾽ ἀνάγκη τινὶ καὶ βίᾳ, καὶ ἀξιοπιστότερα εἶναί σοι δοκεῖ, καὶ ἐν τὸ μέσον τῶν συμβουλευόντων

νοεῖς, ὅτι ὁ μὲν θεός, ὁ δὲ δαίμων. οὐ τὴν συμβουλῆς
τὸ διάφορον ἐξετάζεις, ὅτι τὸ μὲν σωτήριον, καὶ
πρὸς ἀρετὴν καλεῖ, τὸ δὲ ὄντως καὶ δαιμονικὸν καὶ
πρὸς κακίαν καὶ πονηρίαν. οὐ τὰ παρὰ τοῦ θεοῦ σοι
γεγενημένα, καὶ τὰ παρὰ τοῦ δαίμονος σκοπεῖς,
ὅτι ὁ μὲν οὕτως σε ἐφίλησεν, ὡς καὶ τὸν μονογενῆ
δοῦναι ὑπὲρ σοῦ, οὗ τιμιώτερον οὐδὲν ἦν τῷ πα-
τρί, καὶ ἔτι φιλεῖ, ὡς καὶ παρακαλεῖν σε διὰ τῶν
ἀποστόλων, ὑπὲρ τῆς σῆς σωτηρίας, καὶ πάντα ποιεῖ,
ὁ δὲ οὕτως ἐμίσησεν καὶ μισεῖ, ὡς διὰ πάντων σοι
πο[illegible]ιν, καὶ μὴ μόνον παρὰ τοῦ διδόναι χρηστόν,
ἀλ[illegible] τοῦ θεοῦ, καὶ τούτων πει-
ρᾶσθαι ἐκβάλλειν. ὁ μὲν ἀγγέλοις σε ἴσον ποιῆσαι
ἐσπούδασεν; ὁ δὲ τῶν χαμαὶ βαδιζόντων ἀτιμό-
[illegible] σε κατέστησεν, αὐτοῦ τε σε προσκυνεῖν ἀντέ-
πεισεν. ὁ μὲν εἰς βασιλείαν οὐρανῶν ἕλκει καὶ τὰς
ἄλλας τιμάς, ὁ δὲ καὶ ἐνταῦθά σοι δοθείσης ἐφθό-
νησεν, καὶ οὐ πρότερον ἀπέστη, ἕως ἐξέβαλεν. εἰ γοῦν
καὶ τὰ δόγματα οὐ δύνασθε αὐτοῦ συνορᾶν, καί-
τοι ἡλίου σαφέστερα τοῖς μὴ νωθεστέροις ἐστίν, οὕτω καὶ
ταῦτα τοῦ θεοῦ πρόδηλον ἔχει τὴν ἀρετὴν καὶ τὴν
σωτηρίαν, κἀκεῖνα τὴν κακίαν, ἀλλ' ὅμως εἰ πρὸς
αὐτὰ μὴ δύνασθε συνιδεῖν, κἂν ἀπὸ τῶν συμβου-
λευόντων μάθετε τὸ σωτήριον καὶ τὸ βλαβερόν. πῶς
γὰρ οὐκ ἄτοπον ἐπὶ μὲν τῶν πραγμάτων ταύτῃ
κεχρῆσθαι τῇ γνώμῃ, κἂν μὲν ἰατρὸς δώσῃ τινὶ σι-

τίον μὴ περιεργάζεσθαι, ἀλλ᾽ ὡς ὑγιείας ποιητικὸν δέχεσθαι, ἂν δὲ φαρμακὸς καὶ γόης μὴ πολυπραγμονεῖν, ἀλλ᾽ ὡς δηλητήριον καὶ βλαβερὸν ἀποστρέφεσθαι, ἐπὶ δὲ τοῦ θεοῦ μὴ ἢ τούτῳ κεχρῆσθαι τῷ μέσῳ. καίτοι τοσούτῳ πλέον τὸ μέσον θεοῦ καὶ δαίμονος, ἢ ἰατροῦ καὶ φαρμακοῦ, ὅσον οὐδὲ ἔξεστιν εἰπεῖν, οὐδὲ νῷ περιστῆσαι καὶ λόγῳ. πῶς οὖν οὐκ ἐσχάτης ἀτοπίας, ἔνθα μὲν ἐλάχιστον τὸ διάφορον τῶν παρεχόντων τὰ σιτία μὴ πολυπραγμονεῖν, ἀλλὰ τῇ ποιότητι τῶν προσώπων ἀντὶ πάσης κεχρῆσθαι διδασκαλίας, ἔνθα δὲ τοσοῦτον τὸ μέσον τῶν συμβουλευόντων, λόγου χρείαν ἔχειν πρὸς τὸ μαθεῖν, ὅτι τὸ μὲν σωτήριον τὸ δὲ βλαβερόν. μὴ παρακαλῶ, μὴ τῶν ἀλόγων ὦμεν ἀλογώτεροι, ἀλλ᾽ ἀποπηδῶμεν καὶ μὴ ἐπικλίνωμεν τὰς ἀκοάς. φθείρουσιν ἤθη χρηστὰ ὁμιλίαι κακαί, καὶ συγγνώμης οὐκ ἔστι τυχεῖν τοὺς ἀπατηθέντας. τίνος γὰρ ἕνεκεν, ἂν μὲν λοιμικὸν χωρίον ἴδῃς καὶ ἐπίνοσον, φεύγεις τὴν ἐκεῖ διατριβήν, κἂν μυρίας ἕλκῃ πρὸς τὴν οἴκησιν ἐκείνην, πάντων τὴν τοῦ σώματος ὑγίειαν προτιθείς, ὅτ᾽ ἂν δὲ λόγου τοῦ λοιμώδους τινὲς ὦσιν ἐμπεπλησμένοι, καὶ νοσήματος, οὐχὶ σῶμα διαφθείροντος μόνον, ἀλλὰ καὶ ψυχὴν ἀπολλύντος, καὶ χείρω καὶ φαυλοτέραν ἐργαζομένου, οὐκ ἀποπηδᾷς; ἄκουσον φησί τις σοφὸς ἀνήρ, μὴ στήσῃς, ἀποπήδησον, μὴ ἐγχρονίσῃς, καὶ τὴν

βραχυτάτην μὲν τούτοις δεδοικὼς διατριβήν. ταῦτα δὲ λέγομεν οὐ τὴν ἰσχὺν τῶν παρ' ἐκείνοις δογμάτων δεδοικότες, ἀλλὰ τὴν ὑμετέραν ἀσθένειαν φοβούμενοι. ἡμῖν γὰρ τῇ τοῦ θεοῦ χάριτι, ἀραχνίων ἀσθενέστερα τὰ ἐκείνων φαίνεται, τοῖς τεθεμελιωμένοις τῇ πίστει, κἂν μυριάκις ἡμῶν ἐπάδωσι τὰς ἀκοάς, τοσούτῳ πλείονα τὸν γέλωτα ὀφλισκάνουσι παρ' ἡμῶν καθάπερ οἱ μεμηνότες καὶ τῶν οἰκείων φρενῶν ἐξεστηκότες. τὴν δὲ ὑμετέραν ἀσθένειαν δεδοίκαμεν. οὐ κατὰ πάντων λέγω τὰ εἰρημένα, ἀλλὰ κατὰ τῶν ὑπευθύνων τοῖς λεγομένοις ὄντων. [illegible] ὁ πάντων κρατῶν, οὐχὶ διδασκαλίαν μόνον, ἀλλὰ καὶ κατὰ τῶν ἀλλοτρίων ἐπιδεικνὺς τῷ μαθητῇ Τιμοθέῳ τὰς λογομαχίας, τὰς κενοφωνίας περιΐστασθαι παραινεῖ. ὀλίγος ἐστὶν ὁ τῆς ζωῆς ἡμῶν χρόνος, βραχὺ τὸ τῆς σωτηρίας ἐφόδιον. ἂν οὖν αὐτὸν τὸν βραχὺν χρόνον τὸν δοθέντα ἡμῖν πρὸς τὸ μαθεῖν τι τῶν χρησίμων, εἰς περιττὰς καὶ ἀνοήτους καὶ βλαβερὰς ἀναλώσωμεν ἀκροάσεις, πότε λοιπὸν εὐπορήσομεν ἑτέρου πρὸς τὸ μαθεῖν τὰ ἀναγκαῖα καὶ κατεπείγοντα. μάλιστα μὲν γὰρ εἰ καὶ μακρὸς ἦν, πάντα αὐτὸν εἰς τὰ χρήσιμα ἀναλίσκειν ἔδει, ὅταν δὲ καὶ ὀλίγος ᾖ καὶ βραχύς, πῶς οὐκ ἐσχάτης ἀνοίας τὴν ὀλιγότητα αὐτοῦ εἰς τὰ διαφθείροντα δόγματα τὴν ψυχὴν τὴν ἡμετέραν δαπανᾶν; τί σοι χρεία φαρμά-

κου. μὴ δέξῃ πληγήν, μὴ τὸν χρόνον ἀναλώσῃς εἰς τὸ θεραπεύειν ἃ λαμβάνεις παρ' ἑτέρων καὶ ἔχεις, ἀπὸ τῶν θείων γραφῶν τὸ ὑγιὲς συγκρότει, κἂν προσέλθῃ τις, ἐπτρόνῃ λέγων, ἀπόφραξον τὰ ὦτα, ἀποπήδησον εὐθέως, μὴ ἐγχρονίσῃς. καὶ εἰ μὲν βασιλέων συλλόγου γενομένου, οὐκ ἂν ἠνέσχου μετασχεῖν τοῦ συνεδρίου, ὡς τῇ κοινωνίᾳ τῆς ἀκροάσεως, εἰ καὶ μὴ συγκατάθεσις γένοιτο, κινδυνεύσων πάντως, ὅτ' ἂν μὲν θεοῦ λέγηται ἢ, καὶ δόγματος αὐτοῦ γέμοντος κατηγορίας γυμνάζηται, οὐκ ἀποφεύξῃ, οὐ μισήσεις τὴν βλάσφημον γλῶτταν, οὐκ ἐμφράξεις τὰ ἄθεα στόματα, καὶ τ[illegible] δυνήσ[illegible] τὰ παρρησίας εὔχεσθαι τὸν θεόν, τ[illegible]αῖς δ[illegible] κατ' αὐτοῦ κοινωνῶν. μὴ παρακαλῶ. ταῦτά μοι οὐ πρὸς τοὺς παρόντας εἴρηται, μᾶλλον δὲ καὶ πρὸς τοὺς παρόντας. εἰ γὰρ καὶ ὑμεῖς ἀνεύθυνοι, ἀλλ' οὕστινας ἴστε ταύτην νοσοῦντας τὴν νόσον, τούτοις καὶ ἑτέροις πλείοσιν ἐπαντλᾶτε ῥήμασιν, ὥστε πρόρριζον ἀνασπᾶσθαι τὸ κακόν. γένοιτο δὲ εὐχαῖς τῶν ἁγίων καὶ φίλων τοῦ θεοῦ, οὐ γὰρ δὴ τοσοῦτον ἡμῶν ἰσχύει τὰ ῥήματα, ὅσον τῆς ἐκείνων εὐχῆς ἡ παρρησία, γένοιτο πάντας ἡμᾶς, καὶ ὅσοι πρὸς τὸ πλήρωμα τῆς ἐκκλησίας συντελοῦσιν, τούτων ἀπαλλαγέντας τῶν κακῶν, μετὰ παρρησίας στῆναι ἔμπροσθεν τοῦ βήματος τοῦ Χριστοῦ, ᾧ ἡ δόξα, Ἀμήν.

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ ΠΕΡΙ ΕΙΜΑΡΜΕΝΗΣ ΛΟΓΟΣ Γ.

Οἶδα πολλὴν περὶ εἱμαρμένης εἰπὼν, πρὸς τὴν ὑμετέραν ἀγάπην, ἀλλ' οὐδὲν κωλύει καὶ τήμερον περὶ τῆς αὐτῆς ὑποθέσεως γυμνάσαι τὸν λόγον, οὐκ ἐπειδὴ τὸ πάθος ἐστὶν ἰσχυρὸν, ἀλλ' ἐπειδὴ ἡ ῥαθυμία ἡμῶν ἐστὶν ἄφατος, ἣ καὶ τὰ μικρὰ μεγάλα ποιοῦσα τῶν νοσημάτων. ἐπεὶ καὶ τυφλῶν δὴ λό[illegible] πιστὸν οὐδὲ λόγων οὐδὲ διδασκαλίας δεῖσθαι χρὴ πρὸς τὴν τοῦ κακοῦ τούτου φυγήν. καθάπερ γὰρ τὸν οἰκοῦντα τὴν καθ' ἡμᾶς οἰκουμένην, καὶ νόμοις πολιτευόμενον τοῖς παρ' ἡμῖν, καὶ βασιλεῦσιν ὑποτεταγμένον τοῖς αὐτοῖς, οὐ δεῖ πείθειν ὅτι τὴν περσικὴν πολιτείαν * ὁσημέραι εἰσάγειν οὐ χρὴ, ἀλλ' ἀπαγορεύειν μόνον, οὕτω δὴ καὶ ἐνταῦθα. τῶν γὰρ ἁμαρτημάτων, τὰ μὲν ἐστὶν λόγου δεόμενα καὶ διδασκαλίας, τὰ δὲ οὕτω φανερὰ καὶ δῆλα, ὡς φόβῳ καὶ τιμωρίᾳ μόνῃ κωλύεσθαι. οἷον τὸ φονεύειν, τὸ μοιχεύειν, τὸ κλέπτειν, οὐ δεῖται λόγων, διόπερ καὶ ὁ νομοθέτης, οὐχὶ διδασκαλίαν ὑπὲρ τούτων συντέθεικεν περιεχοῦσαν ἡμᾶς, ὅτι τὸ πρᾶγμα πονηρὸν, προκατείληφεν ἡμᾶς τῶν λογισμῶν, ἀλλὰ μόνον ἀπηγόρευσεν,

* ἐν τῇ ἡμετέρᾳ

οὐ μοι-

οὐ μοιχεύσεις, οὐ φονεύσεις, ὅταν ἢ περὶ χηρῶν ὑπεροψίας, καὶ παρακαταθηκῶν κακουργίας ἢ μὴν διαλέγηται, καὶ λογισμοὺς τίθησιν, ἐλέησον τὴν χήραν φησὶν καὶ τὸν προσήλυτον, καὶ γὰρ σὺ προσήλυτος ἦσθα ἐν γῇ Αἰγύπτῳ. τὸ σάββατον ἀργίᾳ τίμα φησίν. εἶτα καὶ λογισμὸν τίθησιν. τὸ τοίνυν εἱμαρμένης ἀπέχεσθαι, οὐ τούτων ἐστὶν τῶν δεομένων λογισμούς, ἀλλ᾽ ἐκείνων τῶν δήλων. ὥσπερ γὰρ δῆλον ὅτι πονηρὸν τὸ φονεύειν καὶ τὸ μοιχεύειν φαῦλον, οὕτω δῆλον ὅτι τὸ προσέχειν εἱμαρμένῃ πονηρὸν καὶ ἀπηγορευμένον. μὴ γοῦν ἀπὸ τῶν πειθομένων νομίζετε αὐτὸ εἶναι τῶν μὴ κε[illegible] φόνος τολμᾶται, καὶ κεκώλυται παρὰ τοῖς νόμοις, καὶ αἱ μοιχεῖαι καὶ αἱ ἁρπαγαὶ τῶν ἀπηγορευμένων εἰσίν, καίτοι δρωμένων παρὰ τῶν πολλῶν. ἐπεὶ ὅτι γε τῶν κεκωλυμένων ἐστὶν ὥσπερ ὁ φόνος, παρὰ τοῖς νόμοις αὐτοῖς τοῖς τῶν ἑλλήνων, τὸ τῇ γενέσει πείθεσθαι, παρελθόντες τῶν μοιχευσάντων τὴν τοῦ δεῖνος γυναῖκα κατηγορούμενος ἐν δικαστηρίῳ λεγέτω, ὅτι οὐκ ἐγὼ ἀλλ᾽ ἡ γένεσις. ἐγὼ μὲν γοῦν σωφρονεῖν ἐβουλόμην, ἐκείνη δέ με ὦσεν καὶ ἐνέβαλεν. ἆρα οὐ διὰ τοῦτο χαλεπωτέραν δώσει δίκην, ὡς καταγελάσας ἀπολογούμενος, ἆρα συγγνώμης τεύξεταί τινος; οὐδαμῶς. καὶ μὴν ἐχρῆν κατ᾽ ἐκείνους. εἰ γὰρ γενέσει πάντα καὶ οὐ δοκήσει γίνεται, ταύτης μείζων οὐκ ἐστὶν ἀπολογία. εἰ μὲν οὖν

κυρία καὶ δυνατωτέρα ἐστὶ τῆς γενέσεως ἡ προαίρεσις, οὐκ ἂν εἴη γένεσις. εἰ δὲ κἂν μυρία μηχανήσηται τις, ἀνάγκη τὰ ἐπιτάγματα τὰ ἐκείνης πληροῦσθαι, μάτην οὗτος κολάζεται καὶ οὐ τεύξεται συγγνώμης. ἀλλ' οὐδεὶς αὐτοῦ οὔτε ἀπολογουμένου, οὔτε τυχόντος συγγνώμης ἀκούσεται, οὕτω παρὰ πᾶσι τὸ πρᾶγμα διαβέβληται, καὶ μῦθος εἶναι καὶ λῆρος δοκεῖ. πολλοί τε τῶν ἀρχόντων, καίτοι γε εἰ παρὰ ἀνθρώπου πάθοι βίαν, ἀρκεῖ πρὸς ἀπολογίαν αὐτὸ τοῦτο ἐγκαλουμένῳ, μᾶλλον οὐδὲ ἔγκλημα λοιπὸν εἶναι δοκεῖ, πολλοὶ γὰρ οὖν τῶν ἀρχόντων, [illegible] φόνοις [illegible]κοις κατηγορηθέντες, δίκην ἔδοσαν. τοὺς [illegible]ημίους, τοὺς διακονουμένους τοῖς φόνοις καὶ αὐτὸ χεῖρας γεγενημένους τῆς σφαγῆς, οὐδὲ εἰς δικαστήριον ἑλκύσαι τις, ἀλλ' οὐδὲ ζητῆσαι τὴν ἀρχὴν τῆς ἀνάγκης ὑπὲρ αὐτῶν ἀπολογουμένης, καὶ τοῦ τῆς ἀρχῆς ἀξιώματος, καὶ τοῦ τῆς ὑποταγῆς φόβου. εἶτα ἀνθρώπων μὲν ἴσασι συγγινώσκειν, ὑπὸ ἀνθρώπου τοῦ ὁμοφύλου καὶ ὁμογενοῦς καταναγκαζομένους, τοὺς δὲ ὑπὸ εἱμαρμένης, οὐχὶ πολλῷ μᾶλλον συγγινώσκειν ἐχρῆν; καὶ γὰρ διαδράναι ἔδει. ἐκείνης δὲ ὥς φασιν οὕτως ἀμήχανος ἡ ἀρχή, ὡς κἂν εἰς ἔρημον, κἂν εἰς θάλασσαν, κἂν ὅπου τις ἀφίκηται, τὰ νοήματα αὐτῆς οὐ διαφεύξεται. πῶς οὖν οὐκ ἄτοπον τὸν μὲν ὑπὸ βαρβάρων βίας ἀγχόμενον, πλείστης συγγνώμης ἀπολαύειν, ὡς μηδὲ ἐγκαλεῖσθαι

λεῖσθαι τὴν ἀρχήν, τὸν δὲ ὑπὸ δυνατωτέρας ὥς φασιν δυνάμεως καταναγκαζόμενον, δίκην διδόναι, καὶ μηδὲ λόγου μεταδιδόναι πρὸς ἀπολογίαν αὐτῷ τοιαύτην; οὐδεὶς γάρποτε προβαλλόμενος εἱμαρμένην ἀπέφυγεν, οὐκ ἐν δικαστηρίοις κακοῦργος, οὐκ ἐν οἰκίᾳ οἰκέτης, οὐκ εἰς διδασκαλεῖον παῖδες, οὐκ ἐν ταῖς τέχναις μαθηταὶ ἐν οἷς ἂν διαμάρτωσιν. πῶς οὖν οἱ τὴν εἱμαρμένην πρεσβεύουσιν ἀτιμάζοντες αὐτήν, καὶ τῶν ὑπ᾽ αὐτῶν ἀνάγκης οὐδὲ μιᾶς μεταδιδόντες συγγνώμης; οὕτω τῇ μὲν ἀληθείᾳ, καὶ τῷ συνειδότι, σφόδρα πεπείκασιν ἑαυτοὺς ὅτι μῦθος τὸ πρᾶγμά ἐστιν. [illegible] μαρτήματα ἐμπέσωσιν χαλεπά, ἕτερον αὐτοῖς προστιθέασι πάλιν, ὡς ταύτῃ διαφευξόμενοι τὴν ἀ[illegible]κειμένην αὐτοῖς δίκην, ἀλλ᾽ οὐ χαλεπώτερον αὐτὴν δώσοντες. οὐ γὰρ οὕτως τὸ ἁμαρτάνειν χαλεπόν, ὡς τὸ μετὰ τὴν ἁμαρτίαν ἀναισχυντεῖν, καὶ τὸν θεὸν διαβάλλειν ὑπὲρ τῶν οἰκείων κακῶν. τοῦτο πάσης ἁμαρτίας χεῖρον. ὅπερ οὖν καὶ ὁ διάβολος ἐσπούδασεν, ὡς μὴ μόνον ῥαθύμους ἡμᾶς γενέσθαι πρὸς ἀρετὴν καὶ προχείρους εἰς κακίαν, ἁπάντων τὴν αἰτίαν ἀνατιθέναι τῷ θεῷ, ἀλλὰ καὶ μετὰ τοῦ βλάσφημον ἡμῶν καὶ τὴν ψυχὴν καὶ γλῶτταν ἐργάσασθαι, ἀπολογίας προσχήματι, τοῦ θεοῦ κατηγοροῦντας, καὶ τῶν μὲν ἐργαζομένων ἡμῶν αὐτῶν ἀποσκευαζομένους τὴν διαβολήν, εἰς δὲ τὸν οὐκ ὄντα αἴτιον

μεταθέντας

μεταχθέντας τὴν κατηγορίαν. καὶ γὰρ κἂν ἐπ' ἀνθρώ-
πων τὶς τοιοῦτόν τι φανῇ τολμήσας, ἀρκεῖ τοῦτο μό-
νον εἰς κατηγορίαν αὐτοῦ καὶ ἀπώλειαν. ὅταν γὰρ
ἕτερον συκοφαντῇ ὁ μηδὲν ἐργασάμενος δεινόν,
τῶν δεδρακότων τὸ τόλμημα τιμωρίᾳ ὑπέχεται.
ὅρα οὖν πόσα κακὰ συνέστησεν ὁ διάβολος ἀπὸ
τῆς εἱμαρμένης. ὑπεροψίαν ἀρετῆς, ἐκλύει τὴν ψυχὴν
κἂν σφόδρα πρόθυμος ᾖ, πρὸς τοὺς ὑπὲρ αὐτῆς ἱ-
δρῶτας, ὅταν πείσῃ, ὅτι τῶν γενομένων οὐδέν ἐστιν
ἐφ' ἡμῖν. εὐέμπτωτον πρὸς πονηρίαν ἔργον. ὅταν
γὰρ μάθῃ τὶς ὅτι μοιχεύων ἢ φονεύων, καὶ τοίχους
διορύττων οὐκ ἔστιν ἐγκλήματος ἄξιος, οὐ φαν-
σεται καθάπερ ἐπὶ κατάντους χωρίου, μετὰ προ-
θυμίας φερόμενος τῆς προνοίας ποιεῖν συκοφάν-
τας καὶ συκοφάντης γενέσθαι κατὰ τοῦ θεοῦ, οὐ
τί γένοιτ' ἂν τούτου χεῖρον εἰπέ μοι κακόν. φεύγωμεν
τοίνυν ἀγαπητοὶ τὴν εἰδωλολατρείαν ταύτην, ὄν-
τως θάνατός ἐστιν ἐν τοῖς λέγουσι, καὶ πάντα τὸν ἀ-
ρυσάμενον ἐντεῦθεν καὶ μικρὸν τῶν διεφθαρμένων
δογμάτων, ἀνάγκη πάντως ἀποθανεῖν, εἰ μὴ πά-
λιν δρομήσειεν, καὶ τῆς ὑγιείας ἀπολαύσειεν τῆς κα-
θαρᾶς. ἵν' οὖν μὴ μετὰ ταῦτα ἀνόνητα θρηνῶμεν, ὅτ'
ἂν τῆς μετανοίας ἡμῖν ἡ προθεσμία μετὰ τὴν ἐντεῦ-
θεν ἀποδημίαν ἐκκοπῇ, ἕως ἐσμὲν κύριοι, ὅσοι μὲν
ἑάλωμεν τοῖς νοσήμασι, μετανοήσωμεν καὶ ἀνακτη-
σώμεθα ἑαυτούς, ὅσοι δὲ ὑγιαίνομεν, τήν τε ὑγίειαν

recuperemus

καθαρὰν

καθαρὰν διατηρῶμεν, καὶ τοῖς προκατειλημμένοις χεῖρα ὀρέγωμεν. εἰ γὰρ τοῖς τὰ σώματα νοσοῦσι τοσαύτην ἐπιδεικνύμεθα σπουδὴν καὶ κηδεμονίαν, ὅταν ψυχῆς ἀρρωστία προκέηται, τί τῶν πάντων οὐ πρακτέον ἡμῖν, τί δὲ οὐχ ὑπομενοῦμεν, ὥστε τὸν ἀδελφὸν εἰς συνάψαι μέλος ἡμῖν συντελοῦντα ἀνακτήσασθαι, τὸν καὶ ἐν τῷ πληρώματι τοῦ σώματος τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ τελοῦντα. πάντα οὖν ὑπὲρ τούτου πραγματευσώμεθα, πάντα ὑπὲρ τούτου πράττωμεν, τοὺς κύνας, τοὺς λύκους ἀπελαύνοντες, μηδὲ ἀρκεῖν ἡγώμεθα ἡμῖν τὴν ἡμετέραν αὐτῶν σωτηρίαν. ὥσπερ γὰρ εἴρηται εἰ ἐθεώρεις κλέπτην συνέτρεχες, καὶ μετὰ μοιχῶν τὴν μερίδα σου ἐτίθεις. οὕτω δὴ καὶ ἐνταῦθα ἀκουσόμεθα, ὅταν ἴδωμεν τινὰ τῶν ἀδελφῶν τῶν ἡμετέρων, κλέπτοντα λόγοις καὶ ψιθυρισμοῖς. τὰ αὐτὰ ἀκουσόμεθα. οἶκός ἐστιν δεσποτικὸς ἡ ἐκκλησία, σκεύη τίμια εἰσὶν οἱ πιστοί. ὅταν οὖν ἴδῃς τινὰ τῶν ἔξωθεν, βουλόμενον ὑφελέσθαι τι τῶν σκευῶν, κἂν αὐτὸς ἀνάλωτος ἦς, ὡς μέλλων κινδυνεύειν εἰ παρίδοις καὶ μὴ προσελθὼν εἴποις τοῖς διορθῶσαι κυρίοις, ἔνοχος γέγονας τῆς ἐκείνου ψυχῆς ὁ τὸν κλέπτην ὁρῶν διορύττοντα, καὶ μὴ κωλύων ἢ διὰ σαυτοῦ ἢ δι' ἑτέρου. οὐχ ὡς σοὶ τὸν κίνδυνον ἁπλῶς ἐπικρέμασθαι ταῦτα λέγω, ἀλλ' ὥστε ἀσφαλίσασθαι, ὥστε ποιῆσαι ἴσως, ὑπὲρ τῆς ἑαυτῶν καὶ τῆς τῶν ἄλλων σωτηρίας μεριμνᾶν. οὕτω

γὰρ

γὰρ δυνησόμεθα καὶ τῶν ἐπηγγελμένων τυχεῖν ἀγαθῶν, χάριτι χριστοῦ, ᾧ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, ἀμήν.

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ ΠΕΡΙ ΕΙΜΑΡΜΕΝΗΣ ΛΟΓΟΣ Δ.

Τὰ αὐτὰ λέγειν ἐμοὶ μὲν οὐκ ὀκνηρόν, ὑμῖν δὲ ἀσφαλές. εἰ δὲ παύλῳ συνεχοῦς ἔδει διδασκαλίας πρὸς τοὺς μαθητάς, παύλῳ τῷ μετὰ τὴν τοῦ πνεύματος διδάσκοντι χάριτος, τῷ καὶ μετὰ ἐπιτάγματος ἐλαύνοντι τοὺς ἐχθρούς, καὶ πάντων ἀναιροῦντι τὰ παθήματα, παύλῳ τῷ τιμωμένῳ, οὗ πάντες ἤκουον ὡς ἐξ οὐρανῶν ἀγγέλου καταβάντος, μᾶλλον δὲ ὡς αὐτοῦ τοῦ χριστοῦ, εἰ τοίνυν ἐκείνῳ χρεία ἦν τοῦ συνεχῶς τὰ αὐτὰ λέγειν, πολλῷ μᾶλλον ἡμῖν τοῖς οὐδενὸς ἀξίοις λόγου. Ἔστι γὰρ ὄντως ἀσφαλὲς τὸ πολλάκις ἡμῖν περὶ τῶν αὐτῶν ἀκούειν, καὶ οὐ μόνον τὸ περὶ τῶν αὐτῶν, ἀλλὰ καὶ τὸ τὰ αὐτὰ περὶ τῶν αὐτῶν. μὴ δὴ δυσχεραινέτω τις, μηδὲ ἐνοχλεῖσθαι νομιζέτω παρ' ἡμῶν εἰ περὶ τῆς αὐτῆς ὑποθέσεως μέλλοιμεν τὰ αὐτὰ λέγειν πάλιν. εἰ μὲν γὰρ ἦν θαρσῆσαι ὅτι ἅπαξ ἀκούσαντες, ἀποτίθεσθε τὸ νόσημα τῆς ψυχῆς, μάλιστα

μὲν

μὲν οὐδὲ οὕτως ἀποστῆναι ἔχειν, ἀλλ' ἔτι περὶ τῶν αὐτῶν λέγειν ἔχειν, ὥστε μόνιμον ὑμῖν καὶ βεβαίαν ποιῆσαι τὴν ὑγίειαν, καὶ δυσχερῶς τοὺς πρὸς τοῖς αὐτοῖς μὴ περιπεσεῖν πάλιν ἔργοις. ἐπειδὴ δὲ ὑποπτεύομεν εἶναι ἔτι λείψανά τινα τοῦ κακοῦ παρὰ τοῖς ἀκροαταῖς, ἀναγκαία καὶ κατὰ λόγον ἡμῖν ἡ συνεχὴς ὑπὲρ τούτων ἐστὶ παραίνεσις. τήμερον γὰρ ἀναγκαῖόν ἐστιν εἰπεῖν πῶς ἂν ἐκφύγοιμεν. πῶς οὖν ἐκφύγοιμεν ἄν; πρῶτον μὲν ταῖς εὐχαῖς καὶ τῇ πρὸς τὸν θεὸν ὁμιλίᾳ, δεύτερον δὲ, λογισμοῖς εὐσεβέσιν. ἂν γὰρ ἴδῃς τίνα μὲν τὰ μέλλοντα, τίνα δὲ τὰ παρόντα, καὶ τὴν ὀρθὴν περὶ ἑκατέρ[illegible] ψῆφον [illegible]κῃς, οὐδέποτέ σου τῆς ψυχῆς ἀφέται τ[illegible]ο κακόν. ὅταν οὖν ἴδῃς πλουτοῦντά τινα παρ' ἀξίαν, μὴ μακαρίσῃς, μὴ ζηλωτὸν νομίσῃς, μὴ καταγνῷς τῆς τοῦ θεοῦ προνοίας, μὴ μάτην φέρεσθαι καὶ εἰκῇ τὰ παρόντα νόμιζε ἐπειδὴ ὁ δεῖνα πλουτεῖ παρ' ἀξίαν. ἀναμνήσθητι τοῦ λαζάρου καὶ τοῦ πλουσίου, πῶς, ὁ μὲν πρὸς ἄκρον εὐπορίας ἐληλάκει καὶ τρυφῆς, ὠμὸς ὢν καὶ ἀπηνὴς καὶ ἀπάνθρωπος, καὶ κυνῶν αὐτῶν ἀγριώτερος, εἴγε οἱ μὲν τὸν πένητα ἠλέουν καὶ ἐθεράπευον, οὐκ ὀκνοῦντες τῇ γλώττῃ ἅψασθαι τῶν ἑλκῶν τῶν κατὰ παντὸς τοῦ σώματος, ὁ δὲ οὐδὲ ψιχίων αὐτῷ μετεδίδου. ἐννόησον οὖν πῶς αὐτὸς μὲν πρὸς ἄκρον εὐπορίας ἐληλάκει, ὁ δὲ πένης ἐκεῖνος ὁ ὄντως πλούσιος, ὁ ὄντως εὔπορος, εἰς αὐτὸ τῆς πενίας τὸ

ας τὸ

ας τὸ ἔσχατον κατέπεσεν, καὶ αὐτῶν τῶν ἀναγκαίας ἠπόρει τροφῆς, καὶ νόσῳ καὶ λιμῷ διηνεκεῖ παλαίων. καὶ ὁ μὲν ἥττω τῶν χρείας εἶχεν, ὁ δὲ οὐδὲ τῶν συμμετρίας ἀπήλαυεν. ἀλλ' ὅμως οὐκ ἐδυσχέραινεν, οὐκ ἐφθέγξατο ῥῆμα ἀσεβές, οὐ κατηγόρησεν τοῦ θεοῦ, οὐκ ἐμέμψατο τὴν πρόνοιαν, οὐκ ἀνέθηκεν εἱμαρμένῃ τὰ γεγενημένα, οὐκ εἶπεν πρός τινα, ἀλλ' οὐδὲ πρὸς ἑαυτόν. ἐγὼ μὲν οὐδὲν ποιήσας κακὸν εἰδικῶς, τοσαύτην τίνω δίκην, καὶ τὴν ἐσχάτην ὑπομένω τιμωρίαν, λιμῷ τηκόμενος, δαπανώμενος νόσῳ χαλεπωτάτῃ, καὶ τὸ μικρὸν ἀναλισκόμενος καὶ ἀσχη[illegible]ῶν, οὗτος δὲ πλουτεῖ καὶ τρυφᾷ ταῖς ἀλλ[illegible] [illegible]ιατώμενος συμφοραῖς, ὁ τοῖς ἐμοῖς ἐμπαροινῶν κακοῖς. καὶ τὸν μὲν ἀπάνθρωπον καὶ ἀνηλεῆ καὶ ὠμὸν καὶ λίθινον, τοσούτων ἐποίησεν χρημάτων κύριον ὁ θεός, ἐμὲ δὲ τὸν οὐδὲ μέχρι ῥημάτων ψιλῶν προσκρούσαντα, ἀφῆκεν κατατείνεσθαι πόνοις τοσούτοις. ποῦ ταῦτα δικαιοκρισίας ἄξια, ποῦ ταῦτα προνοίας καὶ κηδεμονίας τῆς ὑπὲρ ἡμῶν; οὐδὲν τούτων οὐκ εἶπεν ἐκεῖνος. πῶς οὖν οὐκ ἄτοπον, ὅτ' ἂν αὐτοὶ μὲν οἱ πάσχοντες κακῶς, οὕτω τὸν δεσπότην εὐλογοῦσιν ἐν πᾶσιν, σὺ δὲ ὁ τῶν παλαισμάτων ἑστηκὼς ἔξω, ὑπὲρ τούτων βλασφημεῖς τὸν θεόν, ὑπὲρ ὧν εὐχαρίστως ἕτεροι ἔχουσιν. ὁ μὲν πάσχων δεινῶς, κἂν εἴπῃ τι ῥῆμα φορτικὸν καὶ ἐπαχθές, εἰ καὶ μὴ τοσαύτης ὅσης ἕτερος, ἀλλ' ὅμως

γέ καὶ

γε καὶ ἐλάττονος μετέχει συγγνώμης, ὁ δὲ ἔξω τῶν δεινῶν ἑστώς, καὶ ὑπὲρ ἑτέρων τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν ἀπολλύς, ποίας ἂν εἴη συγγνώμης ἄξιος, ὑπὲρ τῶν βλασφημῶν τὸν θεόν, ὑπὲρ ὧν ὁ παθὼν καλῶς εὐχαριστεῖ, καὶ διαπαντὸς αὐτὸν ἀνυμνῶν οὐκ ἀφίσταται. ὅταν ἂν ἴδῃς δίκαιον πάσχοντα κακῶς, ἀναμνήσθητι τούτου τοῦ παραδείγματος, οὔτε γὰρ δικαιότερον ἐκείνου ἕνα ἔχεις μοι νῦν εἰπεῖν, καὶ γὰρ δῆλον ἀπὸ τῆς ὑπομονῆς, δῆλον ἀπὸ τῶν ἐπάθλων, τὸν γὰρ πρῶτον εἴληχε τῆς ἀναστάσεως τόπον, μετὰ τοῦ πατριάρχου ἱδρυμένος Ἀβραάμ, οὔτε μείζονα παθόντα κακά, οὔτε οὕτως [illegible] ἂν ἔχοις εἰπεῖν, ὅταν μὴ δὲ τῶν ἀποπιπτόντων ἐμφορεῖσθαι εἶχε. ὅταν οὖν ἴδῃς ἄκραν κακίαν, τί γὰρ ὠμότερον τοῦ τὸν ἐν συμφορᾷ τοσαύτῃ παρατρέχοντος κακίαν εἰπεῖν μὴ αὐτῇ συνεζευγμένην, τί τοίνυν εὐπορώτερον γένοιτ' ἂν τῆς τραπέζης ἐκείνης, καὶ τῆς ἀμφιάσεως ἄκραν τρυφὴν καὶ εὐπραγίαν, πάλιν ὅταν ἴδῃς ἄκραν δικαιοσύνην, τί γὰρ ἂν γένοιτο θεοφιλέστερον ψυχῆς τοιαῦτα πασχούσης καὶ φερούσης γενναίως ἄκραν ταλαιπωρίαν, τί γοῦν ἂν γένοιτο ἀθλιώτερον, λιμοῦ καὶ νοσήματος οὕτως ἀνιάτου, ποίαν ἔχεις ἔτι ἐμοὶ συγγνώμην, ἐν τοῖς ἄλλοις σκανδαλιζόμενος; μὴ γὰρ μέχρι τοῦ παρόντος βίου τὰ πράγματα ἕστηκεν; ἀνάμενον τὸ τέλος, καὶ τότε ὄψει τὸ κατ' ἀξίαν τῆς ἑκάστου ζωῆς.

μὴ πρὸ τῶν βραβείων, μὴ πρὸ τῶν στεφάνων θορυβοῦ.
ὅταν οὖν ἴδῃς εἰς τὸ δικαστήριον ἀμφοτέρους εἰσελ-
θόντας καὶ τῆς ψήφου τυχόντας, τότε καὶ αὐτὸς τὴν
περὶ ἑκάστου κρίσιν ἐξένεγκε. πόσοι νῦν ταῖς ὁδοῖς
ἐφεδρεύουσιν, πόσοι διορύττουσι τοίχους, πόσοι θή-
κας τῶν κατοιχομένων ἀναῤῥήσσουσι, πόσοι γάμοις
ἐπεβούλευσαν ἀλλοτρίοις, πόσοι δηλητηρίοις φαρ-
μάκοις πολλοὺς ἀπώλεσαν. ἆρ' οὖν ὑπὲρ τούτων
ἐγκαλοῦμεν τῷ δικαστῇ; οὐδαμῶς. ἂν μὲν γὰρ λα-
βὼν αὐτοὺς ὑποψήφους ἀφῇ, καὶ τὸν μὲν παθόντα κα-
κῶς [illegible]άσῃ, τὸν δὲ ποιήσαντα τιμήσῃ, καὶ στεφανώ-
[illegible]ρίας ὄντως ἄξιος, καὶ ἐγκλη-
μάτων ἐσχάτων. ὅταν δὲ μηδέπω ὦσιν παραδο-
θέντες, μηδὲ ὁ καιρὸς ἐπιστῇ τῆς ψήφου, μήπω δὲ αὐ-
τοὺς τὰς εὐθύνας ἀπαιτεῖ, τί προλαβὼν προκαταγινώ-
σκεις; ἀλλ' ἔδει φησὶν ἐντεῦθεν ἤδη δοῦναι δίκην τῶν
ἡμαρτημένων. ἐννόησον τὰ σαυτῷ βεβιωμένα ἄν-
θρωπε, εἰς τὸ σὸν εἴσελθε συνειδός, καὶ μεταθήσει τὴν
γνώμην, οὐκ ἐπαινέσει ταύτην τὴν ψῆφον, ἀλλ' ἀπο-
δέξῃ τῆς μακροθυμίας τὸν φιλάνθρωπον θεόν. εἰ
γὰρ ἤμελλεν ἕκαστος παρὰ ταῦτα ἁμαρτήματα δί-
κην ἀπαιτεῖσθαι τῶν πεπλημμελημένων, οὐκ ἂν
ἡμῶν ἔφθασεν τὸ γένος, πάλαι ἀναρπασθέν; τίς
γὰρ καυχήσεται ἁγνὴν ἔχειν τὴν καρδίαν, ἢ τίς παῤ-
ῥησιάσεται καθαρὸς εἶναι ἀπὸ ἁμαρτιῶν. ἀλλ' ὅταν
ἀλγῇς ἐπὶ τῇ τοῦ θεοῦ μακροθυμίᾳ, λογίζου τὰ
πεπλημ-

πεπλημμεληκυῖασοι μετὰ ἀκριβείας, καὶ χάριν ἴσην τῆς ἀνοχῆς, θαυμάσας τῆς ἀνεξικακίας αὐτόν. θορυβεῖ καὶ ἀλύεις ὡς πάντα ταραχῆς πληροῖς, ἐπειδὴ ὁ δεῖνα παρ᾽ ἀξίαν πλουτεῖ καὶ ἀπολαύει θεραπείας τῆς παρὰ τῶν πολλῶν; εἶτα οὐκ ἀκούεις τοῦ ψαλμῳδοῦ λέγοντος, μὴ φοβοῦ ὅταν πλουτήσῃ ἄνθρωπος, ὅτι οὐκ ἐν τῷ ἀποθνήσκειν αὐτὸν λήψεται τὰ πάντα, οὐδὲ συγκαταβήσεται αὐτῷ ἡ δόξα ὀπίσω αὐτοῦ. οὐκ ἀκούεις τοῦ προφήτου βοῶντος μετὰ μεγάλης τῆς φωνῆς, πᾶσα σὰρξ χόρτος, καὶ πᾶσα δόξα ἀνθρώπου ὡς ἄνθος χόρτου, ο[illegible] ὁρᾷς ἐπι[illegible]ρτυροῦσαν ταῖς τῶν προφητῶν ἀποφ[illegible]γμάτων τὴν ἀλήθειαν; οὐχ ὁρᾷς τὴν πεῖραν καὶ τὴν ἔκβασιν ἐπιψηφιζομένην τοῖς εἰρημένοις, οὐκ ἐν τῷ ἀποθνήσκειν αὐτὸν λήψεται τὰ πάντα. ἄκουσον τοῦ Ἰὼβ, τὸ αὐτὸ τοῦτο λέγοντος, γυμνὸς ἐξῆλθον ἐκ κοιλίας μητρὸς, γυμνὸς καὶ ἀπελε σομαι, ὅτι οὐκ ἐν τῷ ἀποθνήσκειν αὐτὸν λήψετ τὰ πάντα. ἄκουσον τοῦ Παύλου τὰ αὐτὰ φιλοσ φοῦντος, οὐδὲν εἰσηνέγκαμεν εἰς τὸν κόσμον, δῆλον ὅτι οὐδὲ ἐξενεγκεῖν τι δυνάμεθα. σὺ δὲ μακαρίζεις ἄνθρωπον οὐδὲν ἐντεῦθεν δυνάμενον ἀπενεγκεῖν ἐκεῖ τῶν ὀφειλόντων αὐτῷ παραστῆναι κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς κρίσεως. καὶ τίς ἄλλος ἀθλιότητος ὅρος εἰπέ μοι καὶ ταλανισμὸς, ἀλλ᾽ ἢ, ὅταν ὁ ἐν πολλῇ τρυφῇ ζήσας ἀπέρχηται πάντων ἐντεῦθεν ἀλιμότε-

ρου. σὺ δὲ εἴ τινα τούτων τῶν εὐπορούντων καὶ σοβούντων ἐπὶ τῆς ἀγορᾶς εἶδες, ἐπὶ μὲν τῶν ἀλλοτρίας, πολλῆς ἀπολαύοντα τιμῆς, πολλοὺς τε τοὺς κόλακας ἔχοντα, εἰς δὲ τὰ οἰκεῖα ἐπανελθόντα, καὶ οὐδὲν συγχωρούμενον ἐκείνων λαβεῖν, ἀλλὰ γυμνὸν, ἄτιμον, τῶν προσαιτούντων ἀπορώτερον καὶ φαυλότερον φαινόμενον, ἆρα τοῦτον ζηλωτὸν εἶναι ἐνόμιζες, ἀλλ᾽ οὐ διὰ τοῦτο μᾶλλον ἠλέεις καὶ ἐταλάνιζες; τοῦτο καὶ ἐπὶ τῶν πλουτούντων ποίει. ἀλλ᾽ εἰσίν τινες οἳ ἐπειδὰν τούτους τῆς φιλοσοφίας τοὺς λόγους κινήσωμεν, ὑῶν καὶ τράγων δίκην τῇ γαστρὶ πο[illegible]οῦσι δουλεύοντες πράγμασιν, οὐδὲν εἶναι μετὰ τὴν ἐντεῦθεν νομίζουσιν ἀποδημίαν, ἕτεροι δὲ εἶναι μὲν τινὰ νομίζουσιν, προτεθέασι δὲ τὰ παρόντα τῶν μελλόντων. πρὸς μὲν οὖν τοὺς μηδὲν εἶναι νομίζοντας, ἀλλ᾽ ἀποσβεσθεῖσαν τὴν ψυχὴν τὴν ἡμετέραν, μηδένα διδόναι λόγον, μηδὲ εὐθύνας ὑπέχειν οἰομένους, τάχα καὶ γελοῖον ἀντειπεῖν, ὥσπερ πρὸς τοὺς μαινομένους καὶ τοὺς ἐξεστηκότας. οὐδὲ γὰρ εἴ τις ἐν ἡμέρᾳ ἀμφιβάλλοι ἡμέραν μὴ εἶναι, καὶ περὶ τῶν πᾶσιν ὁμολογουμένων ἀμφισβητοίη, καιρὸς ἂν εἴη λόγῳ τὸν τοιοῦτον πείθειν, καὶ προσάγειν τῷ δόγματι. πλὴν ἀλλὰ διὰ τὴν ὑμετέραν ἀγάπην, καὶ πρὸς ἐκεῖνον διαλεξόμεθα, ἅπερ ἂν δῷ ἡ τοῦ θεοῦ χάρις. τί λέγεις ἄνθρωπε, οὐδὲν εἶναι νομίζεις τὰ μετὰ ταῦτα; τοῦτο γὰρ ἀναγκαίως εἰπεῖν,

πῶς

πῶς καθάπερ κακῶν τινῶν ὁρμαθὸν ἀεὶ δυσσεβεστέρων δογμάτων, τὸν ἅπαξ ἐκτραπέντα τῆς ἀληθείας παραδίδωσιν ὁ διάβολος. ὅρα γάρ. ἔπεισεν ἀμελῆσαι σωφροσύνης, ἐπιεικείας, τῆς ἄλλης ἀρετῆς, ἐποίησεν φαύλους κατὰ τὸν βίον, πονηρῶς συζῶντας σωφρόνως λοιπὸν, καὶ τὴν ἀμοιβὴν τῶν αὐτοῖς ἡμαρτημένων ἑτέρους μεταθεῖναι ζητοῦντας, δέον μεταβάλλεσθαι τῆς κακίας, τοῦτο μὲν οὐκ ἐποίησαν, ἀνέπλασαν δὲ δόγμα πονηρὸν, καὶ μυρίων γέμον κακῶν, τὸ περὶ εἱμαρμένης. εἶτα ὑπὲρ τούτου πάλιν ἐλεγχόμενοι, καὶ συνομολογεῖν ἀναγκαζόμενοι μηδὲν εἶναι τὰ προόντα, τὸ μέλλον [illegible], καὶ τὸν περὶ ἀναστάσεως ἀναιροῦσι λόγον. κἂν τοῦτον πάλιν διελέγξωμεν, εἰς ἕτερον ἐκπεσόντες δόγμα δυσσεβοῦσιν. πλὴν τέως τὸν ἐν χερσὶν διελέγξωμεν. οὐδὲν ἔστιν ἄνθρωπε μετὰ ταῦτα, καὶ πρὸς ταῦτα ἴσασι τὰ δόγματα; τοσαῦτα ἐλήρησαν Ἕλληνες, ἀλλ᾽ ὅμως πρὸς τὴν τοῦ δόγματος οὐκ ἀντέστησαν ἀλήθειαν, ἀλλ᾽ εἰ καὶ αὐτοῖς ἀκολουθήσεις; ὅμως ἔδωκαν τινὰ μετὰ ταῦτα βίον, καὶ εὐθύνας, καὶ δικαστήρια ἐν ᾅδου, καὶ κολάσεις, καὶ τιμὰς, καὶ ψήφους, καὶ κρίσεις. κἂν Ἰουδαίους ἐρωτήσῃς, κἂν αἱρετικοὺς, κἂν ὁντινα ἄνθρωπον, αἰσχυνθήσεται τοῦ δόγματος τὴν ἀλήθειαν, καὶ εἰ καὶ ἐν ἄλλοις διαφέρονται, ἀλλ᾽ ἐν τούτῳ πάντες συμφωνοῦσι καὶ λέγουσιν, εἶναι τῶν ἐνταῦθα γεγενημένων εὐθύνας

ἐκεῖ. ἀλλ' οὐδενὶ βούλει πείθεσθαι τούτων, ἀλλ' ἀναισχυντεῖς καθάπερ ἐκδιδοὺς σαυτὸν τῇ πλάνῃ; οὐκοῦν διὰ τοὺς ἔτι νήφοντας, ἀναγκαῖον τοὺς περὶ τούτων κινῆσαι λόγους. εἰ γὰρ μηδὲν ὁμολογοῦντι εἶναι μετὰ ταῦτα, ἀνάγκη μηδὲ θεὸν εἶναι ὁμολογῆσαι. ὁρᾷς ὅτι ὅπερ εἶπον, ὅτι ἀεὶ τῶν φαυλοτέρων ἐστὶν μετὰ τὰ πρῶτα δόγματα τὰ ὕστερα, ἄπερ αὐτοὺς διαδέξεται; εἰ γὰρ μηδέν ἐστιν ἐκεῖ μετὰ ταῦτα, οὐδὲ θεός ἐστιν. εἰ γάρ ἐστιν θεός, δίκαιός ἐστιν, εἰ δὲ δίκαιός ἐστιν, τὸ κατ' ἀξίαν ἀπονέμει ἑκάστῳ, εἰ δὲ οὐδέν ἐστι μετὰ ταῦτα πῶς τὸ κατ' ἀξίαν ἀπ[illegible]ος; πρόσεχε γάρ. πολλοὶ παρ' ἀξίαν ὡς καὶ αὐτοὶ προκαταβάλλοντες ὡμολόγησαν εὖ πάσχουσιν ἐνταῦθα καὶ τιμῶνται, ἕτεροι δὲ κολάζονται ἐν δικαιοσύνῃ ζῶντες. εἰ τοίνυν οὐδείς ἐστιν καιρὸς μετὰ ταῦτα, ἀπελεύσονται ἀδικηθέντες οἱ δίκαιοι, καὶ παρ' ἀξίαν εὖ παθόντες ἄδικοι, εἰ δὲ ταῦτα μ[illegible]ἔσαι, πῶς ἂν εἴη τὸ δίκαιον; ἀνάγκη γὰρ ἢ εἶναί τινα καιρὸν μετὰ ταῦτα τὸν τὸ κατ' ἀξίαν ἀπονέμοντα ἑκάστῳ, ἐνταῦθα γὰρ αὐτὸ οὐχ εὑρίσκομεν, εἴγε μὴ ἔστι καιρός, πῶς τὸ κατ' ἀξίαν ἀπολάβῃ ἕκαστος; εἰ δὲ μηδεὶς τὸ κατ' ἀξίαν ἀπολαμβάνει, οὔτε θεός ἐστιν κατὰ σὲ δίκαιος, εἰ δὲ οὐκ ἔστιν δίκαιος ὁ θεός, οὐδὲ θεὸς ἂν εἴη. ἀλλ' ἡ βλασφημία εἰς τὴν κεφαλὴν τῶν ταῦτα ἡμᾶς ἀναγκαζόντων περιτραπείη. ὁρᾶτε πρὸς ὅσην βλασφημίαν

ὁ λόγος

ὁ λόγος ἐξενήνεκται. ἀλλὰ μὴν ὅτι θεός ἐστι, τὰ πράγματα βοᾷ, οὐκοῦν καὶ δίκαιός ἐστιν, εἰ δὲ δίκαιός ἐστι, τὸ κατ᾽ ἀξίαν ἀπονέμει ἑκάστῳ, εἰ δὲ τὸ κατ᾽ ἀξίαν ἀπονέμει ἑκάστῳ, ἀνάγκη τινὰ εἶναι μετὰ ταῦτα καιρόν, καθ᾽ ὃν τὸ κατ᾽ ἀξίαν ἕκαστος ἀπολήψεται, καὶ δώσει δίκην, καὶ τιμηθήσεται ὑπὲρ τῶν κατορθωμένων αὐτῷ. ἀνανήψωμεν ἀγαπητοί. ἀγνωσίαν θεοῦ τινὲς ἔχουσιν, ἀνανήψωμεν γρηγορήσωμεν. ἥμαρτες, μὴ προσθῇς ἔτι, ἥμαρτες, ἡσύχασον, ἥμαρτες, μὴ καταδήσῃς δὶς ἁμαρτίας. ἡμεῖς δὲ τριπλᾶς καὶ τετραπλᾶς καταδεσμοῦμεν, τοιούτων δογμάτων φόρτον εἰς τὰς ἡμετέρας ψυχὰς εἰσάγοντες. ἥμαρτες, ἐπὶ γνῶσιν [illegible] τὸν ἐλεήμονα, τὸν φιλάνθρωπον, τὸν ἀγαθόν, τὸν ἰατρόν, τὸν συγγνωμονικόν, τὸν εὐπαραίτητον, τὸν εὐαξίωτον. οὐκ ἤκουσας ὅτι μυρία τάλαντ[illegible]τις κατεδηδοκώς, καὶ τὴν οὐσίαν πᾶσαν τὴν δεσποτικὴν ἀπολέσας καὶ διασπάσας, ἐπ[illegible]ος ὢν καὶ τὴν γυναῖκα ἀποδόσθαι καὶ τὰ παιδία, ἐπειδὴ μόνον ἔκλαυσεν, ἐπειδὴ μόνον τῶν ποδῶν αὐτοῦ ἥψατο, παντὸς ἐκείνου τοῦ ὀφελήματος λύσιν ηὕρατο καὶ ἄφεσιν; εἰ δὲ λέγοις, ὅτι μετὰ ταῦτα αὐτὸν παρέδωκε τοῖς βασανισταῖς, ἴσασιν οἱ εἰδότες τὴν ἱστορίαν, ἑτέρας μοι λέγεις φιλανθρωπίας ὑπόθεσιν. καὶ γὰρ ὁ τότε αὐτὸν ἐλεήσας ἀφῆκεν, καὶ πάλιν ἐκεῖνον ἐλεήσας ἐνέβαλεν, ὥσπερ τότε

τούτῳ βοηθῶν ἐποίησεν, οὕτω καὶ νῦν ἐκεῖνον βοηθῶν ἀνέπασεν, τοῦτον μὲν ἵνα παιδεύσῃ μὴ εἶναι ὠμὸν μηδὲ ἀπάνθρωπον, ἐκεῖνον δὲ ἵνα καὶ ἀπαλλάξῃ βίας, καὶ ἀπανθρωπίας. ὁρᾶτε ἀγαπητοί, καλῶς γάρ με μεταξὺ λέγοντα, τοῦτο εἰσῆλθεν τὸ νόημα, πῶς οὐ μόνον τὸ πλεονεκτεῖν καὶ ἁρπάζειν, ἀλλὰ καὶ τὸ μὴ ἐλεεῖν γεέννης ἡμῖν πρόξενον γίνεται. οὗτος γὰρ οὐκ ἐπειδὴ τὰ ἀλλότρια ἔλαβεν ἀδίκως, ἀλλ᾽ ἐπειδὴ τὰ αὐτοῦ ἀπήτει ἀπανθρώπως παρεδόθη τοῖς βασανισταῖς. καὶ γὰρ εἴρηται ὅτι ὤφειλεν ἐκεῖνος. ἀλλ᾽ εἰ καὶ ἐκεῖνος ὤφειλεν, ὤφειλες κ[illegible] τὸ αὐτὸ [illegible]λημα, καὶ τὸ αὐτὸ δίκαιον ἐπ᾽ ἀμφοτέρων φυλάττεσθαι ἐχρῆν. διὰ τοῦτό σοι ἀφῆκεν ἵνα τὴν αὐτοῦ σοι δείξῃ φιλανθρωπίαν, ἵνα ζηλωτήν σε τῆς δεσποτικῆς ἡμερότητος ἐργάσηται. ἐπειδὴ δὲ παθὼν εὖ, οὐκ ἐγένου βελτίων, ἑτέρῳ σε διορθοῦται τρόπῳ, τῷ διὰ τῆς κολάσεως, τῷ διὰ τῆς τιμωρίας. ὥστε καὶ τοῦτο εὐεργεσίας εἶδός ἐστιν. παρέδωκεν τοῖς βασανισταῖς ἵνα τὴν κακίαν ἐξέλῃ ψυχῆς, καθάπερ ἰατρὸς ἄριστος. οὐκ εἶξας φαρμάκῳ προσηνεῖ, σιδήρου σοι δεῖ καὶ πυρὸς λοιπόν. ἤδη μυρία τάλαντα ἀφεὶς ὅτι ὠμός ἐστι καὶ ἀπάνθρωπος, ἀλλ᾽ ἀνέμεινεν διὰ τῆς τῶν πραγμάτων ἐκβάσεως ἀπολογήσασθαί σοι, ὃ πολλαχοῦ ποιεῖ, εἰδὼς ὅτι δικαίως ποιεῖ. μετὰ τὸ ἀπολογήσασθαί σοι τοῦτο ποιεῖ. οἷον ἐπὶ τῶν σοδόμων, οὐχ ἁπλῶς ἀφῆκεν τὸ πῦρ, οὐδὲ τὰς πόλεις ἐκείνας

λὰς ἐκείνας ἀνήρπασεν. ἀλλὰ τί; κραυγὴ Σοδόμων καὶ Γομόῤῥων, καὶ οὐδὲ μέχρι τούτου, ἀλλὰ καταβὰς ὄψομαι, καὶ οὐδὲ ἐνταῦθα ἔστη, ἀλλὰ πέμπει τοὺς ἀγγέλους ὑποδεικνύοντάς σοι τὴν κακίαν τῶν ἐνοικούντων τὴν πόλιν, ἵνα μηδὲ τῶν ἀναισχύντων μηδεὶς ἔχῃ βλασφημεῖν τὸν θεὸν, ὅτι τοὺς ἀξένους, ὅτι τοὺς ἀπανθρώπους, ὅτι τοὺς παρανόμους, καὶ τὰ τῆς δικαιοσύνης ἀγνοήσαντας δίκαια, καὶ τοὺς κοινοὺς τῆς φύσεως ἀνατρέψαντας νόμους, καὶ τοὺς κακίᾳ πεπληρωμένους ἀπολέσθαι ἔδει. τί ἴσον τοῦ οὕτω φιλανθρώπου καὶ προσηνοῦς θεοῦ; καὶ τοίνυν ἡμεῖς κολάζοντες, οὐκ ἀξιοῦμεν τὰς α[illegible] πολλάκις, αὐτὸς δὲ ἂν μὴ πρότερόν σε διδάξῃ, ἂν μὴ πρότερόν σε πείσῃ καὶ τὴν παρὰ σοῦ λάβῃ ψῆφον, ο[illegible] δικαίως ἐπάγει τὴν κόλασιν, οὐ τιμωρεῖται τοὺς πάλαι κολάσεως καὶ τιμωρίας ἀξίους, κ[illegible] εὐθύνας σοι πολλαχοῦ παρέχειν ἕτοιμός ἐστι, καὶ κρίνεται πρὸς σὲ, καὶ δικάζεσθαι οὐκ ὀκνεῖ. [illegible]ας τοὺς προφήτας τούτων ἐμπεπλησμένους τῶν [illegible]όγων, πανταχοῦ δικαστήρια θεοῦ πρὸς ἀνθρώπους. καὶ γὰρ πολλάκις μὲν αὐτοὺς δικάζοντας τοὺς ἠδικηκότας καλεῖ, πολλάκις δὲ τὴν κτίσιν καθημένην ἐπὶ τῆς ψήφου, δεικνὺς τὴν περιφάνειαν τῶν δικαιωμάτων, οὔτε αὐτὸν τὸν ἀντίδικον, οὔτε τὰ ἀναίσθητα παραιτεῖται. εἰς κρίσιν καλεῖν ὁ θεὸς, ὅπερ ἡμῖν ἔθος ἐστὶ ποιεῖν, ὅταν θαῤῥῶμεν τοῖς οἰκείοις δικαίοις. ἀκούσατε

φάραγγες, θεμέλια τῆς γῆς, ὅτι κρίσις τῷ κυρίῳ, καὶ πάλιν, ἄκουε οὐρανὲ καὶ ἐνωτίζου γῆ, ὅτι κύριος ἐλάλησεν. πολλάκις δὲ αὐτοὺς ἐκείνους, λαός μου τί ἐποίησά σοι, ἢ τί ἠδίκησά σε; καὶ ὁ Ιερεμίας, τί εὕροσαν ἐν ἐμοὶ οἱ πατέρες ὑμῶν πλημμέλημα; οὐ ποιεῖ δὲ αὐτὸ κατὰ πόλεις καὶ ἔθνη μόνον, ἀλλὰ καὶ καθ' ἕνα πολλάκις ἄνθρωπον. πρὸς τὸν Δαβὶδ κρίνεται διὰ τοῦ προφήτου, καὶ τῷ Ιονᾷ παραιτουμένῳ κηρῦξαι Νινευίταις, ἀπολογεῖται διὰ τῆς κολοκύνθης, εἰ σὺ ἐφείσω ὑπὲρ τῆς κολοκύνθης, ἐγὼ οὐ φείσομαι ὑπὲρ Νινευῆς, καὶ πολλῶν τοιούτων εὑρήσεις γέμουσαν τὰς γραφάς. ταῦτ' οὖν εἰδότες, προσκυνῶμεν αὐτόν, θαυμάζωμεν, θεραπεύωμεν ὡς δυνατὸν ἡμῖν, ὡς γὰρ ἄξιον οὐ δυνατόν, ἐπιμελώμεθα τῆς ἀρίστης ζωῆς, καὶ πειθώμεθα ὅτι θεὸς ἐφέστηκεν, καὶ [illegible]ρια πάντα κυβερνᾷ, καὶ μετὰ ταῦτα πάντα ἔστιν ἀποδημήσαντας τυχεῖν τῶν ἐπηγγελμένων ἀγαθῶν, ὧν γένοιτο πάντας ἡμᾶς ἐπιτυχεῖν χάριτι Χριστοῦ, ᾧ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, Αμήν.

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ ΠΕΡΙ ΕΙΜΑΡΜΕΝΗΣ ΛΟΓΟΣ Ε.

Οὐδέν ἐστιν ὄντως δόγμα πονηρόν, ἀγαπητέ, καὶ σχεδὸν ἀνιάτου γέμον, ὡς τὸ τῆς εἱμαρμένης καὶ τῆς γενέσεως δόγμα. μετὰ γὰρ τοῦ

δόξαν

δόξαν βλάσφημον καὶ ἀσεβῆ καὶ ὀλεθρίαν ἐντιθέναι ταῖς τῶν ἠπατημένων ψυχαῖς, καὶ πείθειν τοιαῦτα λέγειν περὶ θεοῦ, ἃ μηδὲ περὶ δαιμόνων τις εἴποι, καὶ τὸν βίον συγχεῖ τὸν ἡμέτερον, πάντα θορύβου καὶ πολλῆς ἐμπίπλησι τῆς ταραχῆς. καὶ ὅσα πρὸς διδασκαλίαν καὶ διόρθωσιν παρὰ τοῦ θεοῦ, καὶ τῆς φύσεως, καὶ διὰ προφητῶν εἰσενήνεκται, καὶ διὰ ἁγίων ἀνδρῶν, ἀνατρέπει καὶ καταλύει καὶ δείκνυσι περιττά. καὶ ποιεῖ ταυτὸν οἷον ἂν εἴ τις σῶμα νενοσηκὸς καὶ φαρμάκων δεόμενον, παρόντων ἰατρῶν καὶ τὸ φάρμακον κατασκευαζόντων, πείθοι μηδενὶ τούτων κεχρῆσθαι, μηδὲ ἀπαλλ[illegible] νοσήματος, ἀλλ' ἀμελείᾳ καὶ ῥαθυμίᾳ ἐνδόντα τὰ καθ' ἑαυτὸν, τὴν ἐλεεινοτάτην ἀναμένειν ἀπώλειαν. οὐχὶ ταῦτα φησὶν ἡ εἱμαρμένη, μηδεὶς π[illegible]τω τινὶ τῶν χρησίμων, μηδεὶς ἀκουέτω παραιν[illegible]ντος ἑτέρου, μάτην εἰσὶν οἱ νόμοι καὶ οἱ δικ[illegible]αί, μάτην ἐπιπλήξεις καὶ νουθεσίαι, μάτην τι[illegible]ωρίας φόβος, μάτην τιμαὶ καὶ γέρα καὶ ἔπαθ[illegible]α τοῖς κατορθοῦσιν. οὔτε ἐὰν σπουδάσῃς ὄφελός τι, οὔτε ἐὰν ἀμελήσῃς βλάβος τι γενήσεται. μήτε ἐπὶ διδασκάλιον παιδίον ὢν βαδιζέτω, μήτε ἀνὴρ γενόμενος, ἀκουέτω νόμων, μὴ προσεχέτω συμβουλαῖς καὶ νουθεσίαις χρησίμοις. τί δυνήσεται ἐνεγκεῖν ὁ κόπος; ὥσπερ ἀνερμάτιστον πλοῖον καὶ ναυτῶν καὶ κυβερνητῶν ἔρημον, τῇ τοῦ χειμῶνος φορᾷ, ἐπιδοὺς τὰ πηδάλια τῆς

λια τῆς διανοίας, οὕτω φερέσθω. θέλεις εἰπέ μοι πει-
σθησόμεθα, καὶ οὐδὲν ἐνεργήσομεν τῶν πρὸς σω-
τηρίαν τῆς ἡμετέρας ζωῆς; τέως δὲ ἀφείσθω τὰ τῆς
ψυχῆς, ἀλλὰ τὰ περὶ τῆς παρούσης ζωῆς διαλεγόμε-
θα. πειθόμεθα τῇ εἱμαρμένῃ ταῦτα λεγούσῃ, καὶ οὔ-
τε οἰκέτας ἁμαρτάνοντας κολάσομεν, οὔτε ἀσελ-
γείαις διεφθαρμένους ἐπιστρέψομεν, οὔτε τοὺς ἀδι-
κοῦντας εἰς δικαστήριον ἕξομεν, οὐκ ἀκουσόμεθα τῶν
νόμων. ἐβουλόμην κἂν πρὸς βραχὺ τοῦτο γενέσθαι,
ἵν' ἔργῳ τὴν ὀλεθρίαν ταύτην καὶ ἐπιβλαβῆ διδά-
σκαλον τῶν κακῶν δυνηθῆτε συνιδεῖν. εἰ γὰρ ἀνάγ-
κη πάντως τὰ εἱμαρμένα γενέσθαι, καὶ σπουδαζόν-
των καὶ καθευδόντων, μηδεὶς γεωργὸς ζευγνύτω
βοῦς, μηδὲ ἄροτρον ἑλκέτω, μήτε αὔλακα τεμνέτω,
μηδὲ καταβαλλέτω σπέρματα, μήτε ὥραν ἔτους ἐπι-
τηρείτω ἐπιτηδείαν, μηδὲ ἀνέχεσθαι κρυμοῦ, καὶ
διλωεκοῦς ὑε[...] καὶ ταλαιπωρίας καὶ μόχθων πρὸς δια-
μεμετρημένος ὁ ἔτος, μὴ θηγέτω δρεπάνην μη-
δὲ ἀμάτω λήιον, μὴ τριβέτω ἀστάχυς, μὴ φυτευέ-
τω μηδὲ θεραπευέτω φυτά, πᾶσαν ἁπλῶς τῆς γε-
ωργίας ῥίψας τὴν ἐπιμέλειαν, οἴκοι καθεζέσθω καὶ
πάντα καθευδέτω τὸν χρόνον, πάντως ἂν εἱμαρμέ-
νον αὐτῷ καὶ κεκλωσμένον ᾖ, αὐτόματα εἰς τὴν οἰκί-
αν ἥξει τὰ ἀγαθά. ἐὰν δὲ εἰς τοὐναντίον τρέψῃ τὸν ἄ-
δρακτον ἡ κλωθώ, κἂν μυριάκις πονῆται, πέρας οὐ-
δὲν αὐτῷ τῶν πόνων ἔσται καὶ ἱδρώτων. τίνος οὖν
ἕνεκεν

ἕνεκεν οὔτε παραινεῖτε ταῦτα ποιεῖν, εἴγε οὕτως εἱμαρμένη πιστεύεται, τίνος ἕνεκεν οὐ παραινεῖτε, ἵν' οὕτως ἔργῳ μάθητε τὰ τῆς εἱμαρμένης καλά. βούλει μοι δεῖξαι τί οὕτως εἵμαρται; κατάλυσον γεωργίαν, ἄνελε ναυτιλίαν, ἔκβαλε πάσας τέχνας βιωτικάς, καὶ μήτε οἰκοδόμος μήτε χαλκοτύπος, μήτε ὑφάντης, μήτε ἄλλος τις τῶν εἰς τὴν ἡμετέραν συντελούντων ζωὴν μεταχειριζέτω τὴν αὐτοῦ τέχνην, καὶ τότε ὄψει καλῶς, οἷα τῆς εἱμαρμένης τὰ ἐπίχειρα, τότε αὐτῆς αἰσθήσῃ καλῶς, τότε αὐτῆς τὸ ἀπερίτρεπτον ὄψει. καὶ τί λέγω τέχνας αἳ τὴν ζωὴν συνέχουσι τὴν ἡμετέραν; [illegible] τέχνην καὶ μηδὲ μίαν καταλύσῃς, ἀλλὰ πάντων μενόντων ἐπὶ τῆς οἰκείας τάξεως, ὁ καθ' ἕκαστον μηδ[illegible] μεριμνάτω τῶν αὐτοῦ, μηδὲ φροντιζέτω τ[illegible] τὴν οἰκίαν, ἀλλ' ἐπιτρεψάτω τῇ εἱμαρμένῃ τὰ κατ' αὐτὸν οἰκονομῆσαι πάντα, καὶ τότε ἴσ[illegible]αι αὐτῆς τὴν ὠφέλειαν, ὅτ' ἂν στρεβλούμενος καὶ μαστιζόμενος, ἀπαιτῆται μὲν τὰς εἰσφοράς, μ[illegible]έχων δὲ κατὰ φεύγει μὲν ἐπὶ τὴν ἐκείνης ἀπολογίαν, προσέχει δὲ αὐτῷ μηδείς. μέχρι πότε παιδία ἐσμὲν ταῖς φρεσί, μέχρι τίνος οὐ παυσόμεθα ληροῦντες, μέχρι τίνος οὐκ ἐπιγνωσόμεθα τὸν κοινὸν δεσπότην. εἰ φαύλους καὶ ἀγαθοὺς εἱμαρμένη ποιεῖ, τίνος ἕνεκεν παραινεῖς τῷ παιδί, τίνος ἕνεκεν νουθετεῖς; πάντα εἰκῇ καὶ μάτην. εἰ πλουσίους καὶ πένητας ποιεῖ,

μὴ

μὴ πέμψῃς εἰς διδασκάλια, μὴ πορίσῃς χρήματα, μὴ πράξῃς μηδὲν τῶν δυναμένων αὐτῷ τὴν οὐσίαν αὐξῆσαι, ἀλλ' ἐπίτρεψον τῇ εἱμαρμένῃ τὰ κατ' αὐτόν. ἀλλ' οὐκ ἀνέχῃ. ὁρᾷς πῶς ἐν τοῖς ἐλάττοσιν διαπιστῶν αὐτῆς τὴν δύναμιν, ἐν τοῖς μείζοσιν αὐτῇ πιστεύεις. εἰ γὰρ ὄντως εἱμαρμένη ἐστίν, ἄφες τὸν παῖδα καὶ πονηροῖς ἀνδράσι συγγίνεσθαι, καὶ μετὰ διεφθαρμένων διαφθείρεσθαι. πάντως ἂν εἱμαρμένον αὐτῷ καὶ κεκλωσμένον ᾖ, καὶ σοὶ χρησιμεύσει. καὶ γὰρ ὄντως φησὶν ὄντως ἐστίν. τίνος οὖν ἕνεκεν πράγματα καὶ σαυτῷ παρέχεις καὶ ἑτέροις; καὶ τί λέγω παῖ[illegible] ὅπου γε οὐδὲ ἐπὶ οἰκετῶν ἀνέξῃ τοῦτο ποιεῖν. ἀλλὰ καὶ ἀπειλεῖς καὶ φοβεῖς, καὶ πάντα λό[γ]ον κινεῖς, ὅπως γένηταί σοι καλὸς ὁ οἰκέτης, καὶ οὐ πα[illegible] τῇ γενέσει. τίνος δὲ ἕνεκεν κακὸν γενόμενον κο[λά]ζεις; οὐ γὰρ αὐτοῦ τοῦτο ἁμάρτημα γέγονεν, ἀλλὰ τῆς ἀ[illegible]σης γενέσεως. τίνος δὲ ἕνεκεν καλὸν γενόμενον ἐπ[αιν]εῖς, οὐ γὰρ αὐτοῦ τὸ κατόρθωμα, ἀλλὰ τῆς γενέσεως [illegible] μᾶλλον δὲ οὔτε καλὸς οὔτε κακὸς ἔσται τίς. ὁ γὰρ παρ' ἑαυτοῦ μηδέτερον τούτων ποιῶν, ἀλλ' ἑτέρωθεν τὴν ἀνάγκην δεχόμενος, οὔτε τοῦτο ἔσται οὔτε ἐκεῖνο. τίνος οὖν ἕνεκεν ἐπαινοῦμεν ἄνδρας τίνος δὲ ἕνεκεν ψέγομεν, τίνος ἕνεκεν ἀπαρώμεθα, τίνος ἕνεκεν συνευχόμεθα ἑτέροις; ὁρᾷς εἰς ὅσην ἡμᾶς ἀλογίαν ὁ τῆς εἱμαρμένης ἐξήγαγεν λόγος; οὐδεὶς ἐστὶν σώφρων, οὐδεὶς ἐστὶν ἀκόλαστος, οὐδεὶς

ἐστὶν

ἐστὶν πλεονέκτης, οὐδεὶς ἐστὶν δίκαιος. ἀνῄρηται καὶ ἀρετὴ καὶ κακία, καὶ μάτην εἰς τὸν παρόντα τοῦτον βίον ὑπήχθημεν, μᾶλλον δὲ οὐ μάτην, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ κακῷ. πῶς γὰρ οὐκ ἄτοπον ὠθεῖσθαι μὲν ὑπὸ τῆς ἀνάγκης τῆς γενέσεως εἰς κακίαν, πάλιν δὲ ὑπὸ τῆς βίας αὐτῆς, ταύτης δίκην διδόναι τὴν ἐσχάτην, δέον ἐλεεῖσθαι, δέον ταλανίζεσθαι, καὶ μισούμεθα καὶ κολαζόμεθα, δέον τιμᾶσθαι. τὸν γὰρ ἀδικούμενον καὶ βίαν παθόντα, οὐχὶ κολάζεσθαι, ἀλλὰ τιμᾶσθαι χρή. ἡμεῖς δὲ καὶ ἀδικούμεθα, καὶ τιμωρίαν ὑπομένομεν. τί τούτου γένοιτ' ἂν ἀλογώτερον, ὑπὲρ ὧν κακῶς πάσχοντες ὠθέντες πρὸς κακίαν, ὑπὲρ τούτων καὶ τιμωρίαν διδόναι; ἐποίησεν ἀνδροφόνον ἡ εἱμαρμένη, καὶ τὴν ψυχὴν ἀπαιτεῖ ἀνθ' ὧν ὑπήκουσεν αὐτῇ; τί τούτου βδελυρώτερον δόγμα γένοιτο ἄν; ὥσπερ ἂν εἴ τις εἰς τὸ βάραθρον ὠθήσας, καὶ καταλαβὼν τὸν κρημνισθέντα, πάλιν τιμωρίαν ἀπαιτοίη τούτων ἕνεκεν, ἢ ὥσπερ ἂν εἴ τις βαρβάρῳ δεσποίνῃ παραδοὺς αἰκίζεσθαι καὶ μυρίοις περιβαλεῖν κακοῖς, τὸν παραδεδομένον, ὑπὲρ τῆς δουλείας καὶ τῆς αἰχμαλωσίας, ἀπαιτοῖ τιμωρίαν. ἆρα γένοιτ' ἂν τούτου ἀλογώτερον εἰπέ μοι, ἢ ἀθλιώτερον τοῦ γένους τούτου. εἰ ταῦτα τοιαῦτα, καὶ ἐχθροὶ μὲν καὶ πολέμιοι τοῖς αὐτῶν πολεμίοις, ἴσασι συγγινώσκειν, ὅταν ἄκοντες καὶ μὴ βουλόμενοι πράττωσιν τι τῶν χαλεπωτάτων αὐτοῖς, ἡ

δὲ

δὲ εἱμαρμένη τοῖς ὑπηκόοις καὶ πάντα πειθομένοις, μᾶλλον δὲ κατηναγκασμένοις, οὐκ ἔσται συγγνώμην, ἀλλ' ὑπὲρ ὧν αὐτοὺς κατηνάγκασεν πρᾶξαι, ὑπὲρ τούτων αὐτοὺς ἀπαιτεῖ δίκην; ποῖος φορυτός, ποῖος λαβύρινθος, ποία ζάλη ταύτην μιμήσεται τὴν σύγχυσιν εἰπέ μοι; οὐκ ἤρκεσέ μοι τρόπος εἰς ἀδικίας, ὅτι μηδὲν ἁμαρτὼν εἰς κακίαν ἐμβέβλημαι, καὶ ὅτι ἕτερος μηδὲν κατορθώσας ἀγαθὸς γίνεται καὶ τιμῆς ἀπολαύει, οὐκ ἀρκεῖ αὕτη μόνη ἡ ἀδικία, ὅτι ἁπλῶς καὶ ἀλόγως, καὶ ἐμὲ κακὸν ἐποίησεν καὶ ἐκεῖνον καλόν, ἀλλὰ καὶ ἑτέραν προστίθησι, καὶ οὐδὲ τὴν τῶν ἀνθρώπων δικαιοκρισίαν μιμεῖται. ἀλλ' οἱ μὲν ἄνθρωποι, οὕτω φιλάνθρωποι καὶ ἥμεροι, ὡς διαιρεῖν τὰ ἀκούσια τῶν ἑκουσίων, ἡ δὲ τὰ ἀνθρώπινα διοικοῦσα ἐρινύς τις καὶ δαίμων πονηρὸς οὕτω πάντα συνέχει. εἰ μὲν οὖν οὐκ ἔστιν θεὸς ὁ ταῦτα ἐφορῶν, ἐλέγχεται μὲν ὁ λόγος ἑτέρωθεν. οὐ γὰρ δυνατὸν ἐν εὐταξίᾳ τοσαύτῃ πρόνοιαν μὴ εἶναι. πλὴν εἰ μὲν οὐκ ἔστιν θεός, πῶς ὅλως ταῦτα συνέστηκεν; εἰ δὲ ἔστιν, πῶς ταῦτα περιορᾷ; εἰ μὲν γὰρ αὐτὸς ἐποίησεν, ὅρα τὴν ἀσέβειαν καὶ τῆς βλασφημίας τὴν ὑπερβολήν, εἰ δὲ οὐκ ἐποίησεν, γενόμενα δὲ περιορᾷ, πάλιν οὐκ ἔλαττον τοῦ προτέρου τὸ ἔγκλημα. ὁρᾷς πῶς πανταχόθεν στενοχωρεῖται ὁ διάβολος, συνελαύνων τοὺς ἀνθρώπους εἰς τὴν κατὰ τοῦ δεσπότου μανίαν; βούλει με

πεῖσαι

πᾶσαι ὅτι εἱμαρμένη πείθει, καὶ νομίζεις εἶναί τι δόγμα, μὴ ἐγκάλει μοιχευομένῃ γυναικί, μηδὲ πλήθης θυμοῦ, μηδὲ εἰς κριτήριον δικαστοῦ ἀγάγῃς τὸν μοιχόν. ἂν ἴδῃς τοῖχον διορυττόμενον, μὴ ἐπιλάβῃ τοῦ διορύττοντος, μηδὲ ἀπαιτήσῃς δίκην, οὐ γὰρ ἑκὼν τοῦτο ἐποίησεν καθ᾽ ὥς σὺ φῂς, ἀμέλησον τῶν σαυτοῦ πάντων, πάντως γὰρ ἥξει σοι τὰ τῆς εἱμαρμένης, ῥῖψον ὅσον ἔχεις χρυσίον, ἀμέλησον οἰκιῶν, ἀγρῶν, ἀνδραπόδων, οὐδὲν ἀπὸ τῆς ῥαθυμίας τῆς σῆς, ἢ τῆς εἱμαρμένης ῥαθυμία παραβλαβήσεται. ἀλλ᾽ οὐκ ἀνέξῃ τούτων οὐδέν, ὡς ἔργῳ πεισθεὶς ὅτι κατέγνωκας τῶν δογμάτων τῆς εἱμαρμένης, τίνος οὖν ἕνεκεν ἐν ταῖς ἁμαρτίαις αὐτὴν προβάλλῃ, πανταχοῦ κατεγνωκώς; ὁρᾷς ὅτι οὐδαμόθεν τὸ δόγμα τοῦτο εἰσενήνεκται, ἀλλ᾽ ἀπὸ τῆς ῥαθυμίας καὶ ὀλιγωρίας, καὶ τοῦ πρὸς αὐτοὺς τοὺς ὑπὲρ τῆς ἀρετῆς ἐκλελύσθαι πόνους. εἰ γένεσις ἐστίν, κρίσις οὐκ ἔστιν, εἰ γένεσις ἐστίν, πίστις οὐκ ἔστιν, εἰ γένεσις ἐστίν, θεὸς οὐκ ἔστιν, εἰ γένεσις ἐστίν, οὐκ ἔστιν ἀρετή, οὐκ ἔστιν κακία, εἰ γένεσις ἐστὶν πάντα μάτην, πάντα εἰκῇ καὶ ποιοῦμεν καὶ πάσχομεν, οὐκ ἔστιν ἔπαινος, οὐκ ἔστιν ψόγος, οὐκ ἔστιν αἰδώς, οὐκ ἔστιν αἰσχύνη, οὐκ εἰσὶν νόμοι, οὐκ εἰσὶν δικαστήρια. πόθεν οὖν ὁ δεῖνα πλουτεῖ φησίν, πόθεν ἕτερος πένεται; μάλιστα μὲν εἰ καὶ τοὺς λόγους ἀγνοοῦμεν, ἔδει μένειν ἐπὶ τῆς ἀγνοίας, ἀλλὰ μὴ ἕτερον δόγμα πονηρὸν ἀναλαμβάνειν.

θάνατον. βέλτιον γὰρ ἀγνοεῖν καλῶς, ἢ εἰδέναι κακῶς. τὸ μὲν γὰρ οὐκ ἔχει κατηγορίαν, τὸ δὲ ἀπεστέρηται συγγνώμης. πολὺ ἀλλὰ καὶ νῦν δῆλον ἡμῖν γέγονεν διὰ τὴν τοῦ θεοῦ χάριν, πόθεν ὁ μὲν πλουτεῖ, ὁ δὲ πένεται. ἢ γὰρ πατρῷον παραλαβὼν κλῆρον, ἢ ἐμπορίᾳ καὶ καπηλίᾳ χρησάμενος, ἢ τὰ ἑτέρων ἁρπάσας καὶ βιασάμενος, ἢ γάμῳ χρησάμενος εὐπόρῳ, ἢ γεωργίᾳ, ἢ τέχνῃ, ἢ ἑτέρῳ τινὶ τοιούτῳ. καὶ πολλοὶ τοῦ πλουτεῖν τρόποι, οἱ μὲν δίκαιοι, οἱ δὲ ἄδικοι, οὕτω δὴ καὶ τοῦ πένεσθαι. ἢ γὰρ ἐπηρεασθεὶς, ἢ συκοφαντηθεὶς, ἢ πλεονεκτηθεὶς, ἢ καταφαγὼν, ἢ ἀσωτίᾳ συζῶν, ἢ ἀνοίᾳ, ἢ ἑτέρῳ τινὶ τρόπῳ, πολλοὶ γὰρ τοῦ γενέσθαι πένητα τρόποι. καὶ τίνος ἕνεκεν φησὶν ὁ δεῖνα πόρνας τρέφων καὶ παρασίτους καὶ κόλακας, καὶ τοῖς ἀλλοτρίοις ἐπηρεάζων πράγμασι, καὶ τὸν ὑγρὸν τοῦτον καὶ διαλελυμένον βίον ζῶν, καθάπερ ἐκ πηγῶν ἐπιῤῥέοντα ἔχει τὰ χρήματα, ἕτερος ἐπιεικείᾳ καὶ σωφροσύνῃ καὶ δικαιοσύνῃ καὶ ταῖς ἄλλαις συζῶν ἀρεταῖς, οὐδὲ τῆς ἀναγκαίας εὐπορεῖ τροφῆς; ὅτι ὁ μὲν ἔστι καλὸς καὶ τὸν ἐπίπονον τῆς ἀρετῆς αἱρεῖται βίον, ὁ δὲ κακὸς καὶ τὴν διαῤῥέουσαν καὶ διαλελυμένην ἀνεδέξατο τῆς κακίας ὁδόν. τίνος οὖν ἕνεκεν ὁ μὲν κακὸς πλουτεῖ, πένεται δὲ ὁ ἀγαθός; ἵνα καὶ οὗτος μείζονα λάβῃ τὸν στέφανον, ἂν ὑπομείνῃ καὶ τὴν καρτερίαν ἐνέγκῃ, κακεῖνος μείζω τὴν κόλασιν καὶ τὴν τιμωρίαν,

ἂν

ἂν μὴ μεταβάλληται καὶ γένηται βελτίων, καὶ τὸν δεσπότην ἐπιγνῷ τὸν ἑαυτοῦ. αἱ γὰρ ἀνέσεις αἱ παρὰ τοῦ θεοῦ διδόμεναι, μένοντας κακούς, μᾶλλον βαροῦσι, καὶ ἡ ἀφθονία ἡ παρ' αὐτοῦ τοῖς μὴ χρωμένοις εἰς δέον αὐτῇ, προσθήκη γίνεται κατηγορίας. οὕτως οὖν αἱ θλίψεις καὶ αἱ στενοχωρίαι ἀγαθῶν, προσθήκη στεφάνων, κἂν περιπέσωσι. μεγίστη γὰρ οὖν τίς συγγνώμη. οὐ γὰρ ἁπλῶς τὰ ἁμαρτήματα κρίνεται, ἀλλ' ἑτέρως ὁ πλούσιος, ἑτέρως ὁ πένης, ὁ μὲν μετὰ συγγνώμης, ὁ δὲ χωρὶς συγγνώμης. οἷον ἔστω κλέπτης καὶ φιλότιμος, πλούσιος καὶ πένης, ὁ μὲν εἰ καὶ ψυχρὰν, ἀλλ' ὅμως ἔχει τινὰ … γὴν, τὴν ἀπὸ τῆς πενίας ἀνάγκην, ὁ δὲ οὐδὲ μίαν εὐπρόσωπον ἢ εὔλογον ἔχει καταφυγήν, ὥστε ὅσον ἐλ… ται ὁ πένης κατὰ τὸν παρόντα βίον, τοσοῦτον … εονεκτεῖ κατὰ τὸν μέλλοντα ἐν κατορθώμασι … ὁ πλούσιος ἐν ἁμαρτήμασι. μὴ τοίνυν νο… σῃς ἀδικεῖσθαι τὸν πένητα, μηδὲ πλέον ἔχ… τὸν πλούσιον. καθάπερ καὶ ἐπὶ τῶν κακῶν, ὅσα… ἂν ἐνταῦθα δῶσι δίκην, ἢ τὸ πᾶν ἀπενίψαντο, ἢ ἐλάττονα διδόασιν ἐκεῖ τιμωρίαν, ὡς ἐνταῦθα μεγάλων κακοπαθειῶν δίκην ὑποστάντες, οὕτω καὶ ἐπὶ τῶν ἀγαθῶν, οἱ μὲν ἐνταῦθα ἀπολαύοντες τιμῆς καὶ μένοντες πονηροί, ἐφόδιον κολάσεως ἔχουσι τὴν τιμήν. ὅρα γὰρ οὖν ὁ θεὸς πῶς πανταχοῦ τοῖς κακοῖς τὰς ἐνταῦθα ὀνειδίζει τιμάς, ἔδωκά σοι πάντα τὰ τοῦ κυρίου

σου, καὶ πάλιν τοῖς ἱερεῦσιν ἐπὶ τοῦ Ἠλὶ τὴν τιμωρίαν, καὶ ἀλλαχοῦ, ἔδωκα ὑμῖν ἐκ τῶν νεανίσκων ὑμῶν εἰς προφήτας, καὶ ἐκ τῶν υἱῶν ὑμῶν εἰς ἁγιασμόν, καὶ τὰ ἐπὶ τῆς ἐρήμου, πανταχοῦ προστίθησιν. ὥστε ὅταν ἂν ἴδῃς τὸν πλουτοῦντα ἀδικοῦντα πλεονεκτοῦντα ἁρπάζοντα, διὰ τοῦτο μάλιστα αὐτὸν στέναξον, ἐπειδὴ πλούσιος ὢν ταῦτα ποιεῖ, μείζονα γὰρ δίδωσι τιμωρίαν. ὅταν ἂν ἴδῃς πένητα, πολλὴν τοῦ δικαίου ποιούμενον πρόνοιαν, διὰ τοῦτο μάλιστα αὐτὸν θαύμασον, ὅτι μετὰ πενίας τοιοῦτός ἐστιν. ἂν ταῦτα ᾖ παρὰ σοὶ διηκριβωμένα, οὐδέποτε ἐπὶ τοῖς γενομένοις ταραχθήσῃ π[illegible], ἂν πρὸς τὰ μέλλοντα βλέπῃς, ἂν μηδὲν εἶναι νομίσῃς τὰ παρόντα, ἂν ἐκεῖνα ἐλπί[illegible]ὶ ἂν τούτων σαυτὸν ἀποστήσῃς. γένοιτο δὲ πάντων ἡμ[illegible] τῶν ἀγαθῶν ἐπιτυχεῖν, χάριτι Χριστοῦ, ἀμήν.

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ ΠΕΡΙ ΕΙΜΑΡΜΕΝΗΣ ΛΟΓΟΣ ς.

Φάγωμεν καὶ πίωμεν, αὔριον γὰρ ἀποθνήσκομεν, ἐπὶ τῶν προφητῶν ἦσαν πολλοὶ παρὰ ἰουδαίοις λέγοντες. ἀλλὰ τὸ μὲν ἰουδαίους ταῦτα λέγειν, ὧν ὁ θεὸς ἡ κοιλία καὶ ἡ δόξα ἐν τῇ αἰσχύνῃ αὐτῶν, θαυμαστὸν οὐδέν, τὸ δὲ μετὰ τὴν

χάριν

χάριν καὶ τὴν τῶν παρόντων ὑπερορίαν πραγμάτων καὶ τὴν τοσαύτην τελειότητα καὶ ἀκρίβειαν, εἶναί τινας ἔτι νῦν εἰ καὶ μὴ τοῖς ῥήμασι λέγοντας, διὰ δὲ τῶν ἔργων τὸ αὐτὸ τοῦτο βοῶντας, πόσης ἂν εἴη κατηγορίας ἄξιον; καὶ γὰρ εἰσὶν εἰσὶν οὕτως, οἱ διὰ τοῦτο νομίζοντες εἰς τόνδε παρῆχθαι τὸν βίον, ἵνα τρυφήσαντες καὶ τὴν γαστέρα διαῤῥήξαντες, καὶ τὸ σῶμα πιάναντες, οὕτως ἀπέλθωσι, δαψιλεστέραν τῶν σκώληκι παρασκευάζοντες τράπεζαν τὴν ἐξ οἰκείων σαρκῶν. καὶ εἴθε τοῦτο μόνον ἦν τὸ δεινὸν ὅτι μάτην καὶ εἰκῇ καὶ εἰς οὐδὲν δέον τὰ παρόντα ἀνηλίσκομεν, καίτοι καὶ τοῦτο χωρὶς ἐγκλημάτων οὐκ ἔστιν οὐδὲ κατηγορίας. ὅτε ἂν γὰρ τὰ πρὸς τροφὴν σώματος παρὰ τοῦ θεοῦ δοθέντα ἡμῖν χρήματα, καὶ εἰς ἐπικουρίαν τῶν δεομένων, εἰς ἀκολασίαν καὶ ὕβριν καὶ [illegible] ἐσχάτην ῥαθυμίαν καταναλώσωμεν, [illegible] ἀνεύθυνος ἡμῖν ἔσται ἡ κακίστη αὕτη δαπάν[illegible] ἀλλὰ πάντως δώσομεν λόγον, καὶ τὸ περὶ τ[illegible] έντε ταλάντων καὶ δύο καὶ ἑνὸς εἰρημένον, καὶ ἐ[illegible] χρημάτων καὶ τῶν ἄλλων ἁπάντων ἔστιν εἰπεῖν. ὅπερ οὖν ἔλεγον ὅτι μάλιστα μὲν εἰ καὶ εἰκῆ καὶ μάτην παραγεγόναμεν, οὐδὲ οὕτως ἀνεύθυνος ἡμῖν ἦν ἡ τοιαύτη πρᾶξις, νῦν δὲ χωρὶς τούτου καὶ ἕτερα κείσεται δίκαια. τὸν γὰρ τρυφῇ συζῶντα καὶ μελετῶντα μέθην, καὶ παρασίτους τρέφοντα καὶ κόλακας, κρεωφαγίᾳ τε καὶ οἰνοποσίᾳ διαῤῥηγνύμενον, πολλάκις καὶ ἄκοντα καὶ

ἑκόντα ἀνάγκη ἁμαρτάνειν, καὶ παρὰ τὸν τοῦ τόπου καιρὸν, καὶ μετὰ τὴν ἔκθεσιν ἀναχώρησιν. καθάπερ γὰρ πλοῖον, μείζω τῆς οἰκείας συμμετρίας τὸ πλῆθος τῶν ἀγωγίμων δεξάμενον, τῷ μεγέθει τοῦ φόρτου βαρυνόμενον, ὑποβρύχιον γίγνεται, οὕτω καὶ ἡ ψυχὴ καὶ τοῦ σώματος ἡμῶν ἡ φύσις, πλείονα τῆς οἰκείας δυνάμεως δεξαμένη τὰ σιτία, ὑπέραντλος γίγνεται, καὶ τὸ βάρος οὐ στέργουσα τῶν ἐπιβληθέντων, εἰς τὸ τῆς ἀπωλείας καταποντίζεται πέλαγος, καὶ ναύτας καὶ κυβερνήτην, καὶ πρωρέα καὶ ἐπιβάτας, καὶ αὐτὸν τὸν φόρτον μετὰ πάντων προσαπόλλυσι. καθάπερ γὰρ ἐπὶ τῶν οὕτω διακειμένων πλοίων, οὐ γαλήνη θαλάσσης, οὐκ ἐπιστήμη κυβερνήτου, οὐ ναυτῶν πλῆθος, οὐ κατασκευῆς ἐπιτηδειότης, οὐχ ὥρα ἔτους εὔκαιρος, οὐκ ἄλλο οὐδὲν τὴν οὕτω χειμαζομένην ὀνίνησι ναῦν, οὕτω δὴ καὶ ἐπὶ τῶν τρυφώντων γίνεται, οὐ λογισμῶν πλῆθος, οὐ διδασκαλία καὶ παραίνεσις, οὐ νουθεσίαι καὶ συμβουλίαι, οὐκ ἄλλο οὐδὲν, οὐ φόβος τῶν μελλόντων, οὐκ αἰδὼς, οὐ κατηγορία τῶν παρόντων, οὐκ ἄλλο οὐδὲν διασῶσαι δύναται τὴν οὕτω χειμαζομένην ψυχήν, ἀλλ' ἐπικρατεῖ πάντων ἡ ἀμετρία, καὶ ἄκοντα καὶ ἑκόντα λοιπὸν ὑποβρύχιον τὸν τὰ τοιαῦτα νοσοῦντα καταφέρουσα, καὶ ναυάγιον ἐργαζομένη χαλεπόν, ὅθεν οὐκ ἀνενεγκεῖν ῥάδιον. καὶ οὐδὲ πρὸς τὰ μέλλοντα καὶ τὰς εὐθύνας τὰς ἐκεῖ, ἀλλὰ καὶ πρὸς τὴν παροῦσαν

ζωὴν

ζωὴν ὁ τοιοῦτος ἄχρηστος γίγνεται, πρὸς οὐδὲν ἐπιτήδειος, ἀλλὰ πανταχοῦ καταγέλαστος, ἔν τε πολιτικοῖς ἔν τε ἰδιωτικοῖς πράγμασι. κἂν δέοι τι πραχθῆναι τῶν κατεπειγόντων, οὐδὲν προνοητικὸν, οὐδὲν οἰκονομικὸν ἔχων εὑρεθήσεται, πᾶσιν εὐχείρωτος ὢν τοῖς ἐχθροῖς, πᾶσιν ἄχρηστος τοῖς φίλοις καὶ τοῖς προσήκουσιν. οὐκ ἐν κινδύνοις καὶ περιστάσεσιν εὐεπηρέαστος μόνον ὁ τοιοῦτος, οὐκ ἐν γαλήνῃ καὶ ἀδείᾳ ἀφόρητος, ἀλλὰ καὶ ἐν ταῖς δυσκολίαις ὑπὸ τῆς ἀμετρίας ἑκάστῳ τῶν προσπιπτόντων ἔσται ἄχρηστος. ἐκεῖ μὲν γὰρ αὐτὸν ἐν ταῖς δυσημερίαις λέγω, δειλία καὶ ἀνανδρία καὶ [illegible] ἄμετρος καὶ ἀβουλία πολλὴ καθέξει, ἐνταῦθα δὲ θράσος καὶ ῥαθυμία καὶ ἀκολασία, ἀμετρία καὶ τῦφος καὶ ἀλαζονεία, τῶν προτέρων μᾶλλον δυσχερέστερ[illegible] παρὰ πᾶσι ποιεῖ. οὐ γὰρ δὴ μόνον τὰ σώματα τῶν οὕτω διακειμένων, καὶ ἀηδῆ καὶ πλαδαρὰ καὶ διάβροχα, καὶ δυσωδίας ἀφορήτου πάντοθεν ἔμπλεα γίγνεται, ἀλλὰ καὶ ἡ ψυχὴ πολὺ τοῦ σώματος ὄζειν ἀηδεστέρα, πολλῷ μείζονα ἐκείνου νοσήματα δεξαμένη παρὰ τῆς τρυφῆς. καθάπερ γὰρ τὸ σῶμα οὐ τὰ κατὰ φύσιν περιττώματα προΐεται μόνον, ἀλλὰ πολλῷ πλέον καὶ πανταχόθεν, καὶ γὰρ ὀφθαλμοὶ καὶ ῥῖνες καὶ στόματα, τῶν ἔνδον ὑπὸ τῆς γενομένης πλημμύρας βαρυνομένων, ἰκμάδος φαυλοτάτης, καὶ διαφθορᾶς ἀναπίμπλαται, καὶ αὐτὴ τῆς σαρκὸς ἡ

φύσις χαυνοτέρα γενομένη τῆς φυσικῆς συμμετρίας, καθάπερ βορβόρων καὶ ἀκαθάρτων πελμάτων πλησθεῖσα, δυσώδης τε ἅμα καὶ ἄχρηστος γίγνεται, καὶ πρὸς πᾶν ἔργον ἀγαθὸν ἀδόκιμος. καὶ γὰρ καὶ αὐτὴ ἡ γῆ ὅταν ὑπὸ τῆς τοιαύτης πλεονεξίας τυραννηθεῖσα, τὴν οἰκείαν καὶ ἔμφυτον ἀπολέσῃ θερμότητα, συναπόλλυσιν αὐτῇ καὶ τὴν ἰσχὺν, καὶ οὔτε πρὸς ἐργασίαν οὔτε πρὸς τὴν οἰκείαν γονὴν ἔστιν ἐπιτήδειος. ἐντεῦθεν δὲ χαλεποῖς καὶ ἀνιάτοις ἁλίσκονται νοσήμασιν, οἱ τρυφῇ συζῶντες διηνεκεῖ. καὶ γὰρ τρόμοις καὶ παρέσει καὶ φθόῃ, καὶ κορύζαις καὶ ποδαλγίαις καὶ χειραλγίαις καὶ ἑτέροις πλείοσιν ἅπερ ἰατρῶν λέγουσι παῖδες, ἁλώσιμοι γίνονται. οὕτως εἰ καὶ μὴ γέεννα ἦν, μὴ δὲ κόλασις μὴ δὲ κατάγνωσις ἐχ ἀ/τη [illegible] θεοῦ, μὴ δὲ παρὰ ἀνθρώποις μέμψις, μὴ δὲ ἡ ἄκαιρος [illegible] δαπάνη, μὴ δὲ ἕτερα μυρία τὰ ἀπὸ τῆς τρυφῆς ἐγγινόμενα, τοῦτο δὲ μόνον προσῆν, οὐχ ἱκανὸν ἅπαντας ἀποτρέψαι; δηλητηρίων γὰρ φαρμάκων οὐδὲν ἄμεινον αἱ τοιαῦται διακείσονται τράπεζαι, μᾶλλον δὲ εἰ δεῖ τὸ ἀληθὲς εἰπεῖν, καὶ πολλῷ χεῖρον. τὰ μὲν γὰρ εὐθέως ἀπήνεγκεν τὸν λαβόντα καὶ τὴν τελευτὴν ἀναισθήτως ἐπήγαγεν, ὡς μὴ δὲ αὐτῷ τούτῳ λυπῆσαι τὸν ἀποθανόντα, αὗται δὲ ζωὴν μυρίων θανάτων χαλεπωτέραν ἐπάγουσι, τοῖς αὐτὰς περὶ πολλοῦ ποιουμένοις, ζωὴν ἔφην, οὐκ ἐλεεινὴν μόνον, ἀλλὰ καὶ αἰσχρὰν καὶ καταγέλαστον. τὰ

μὲν

μὲν γὰρ ἄλλα πάθη, πολλοὺς ἔχει τοὺς συναλγοῦν-
τας, ὅσα ἢ ἀπὸ τρυφῆς ἢ μέθης γέγονεν, οὐδὲ βου-
λομένους τοὺς ὁρῶντας ἀφίησιν συναλγῆσαι τοῖς
ὑπ' αὐτῶν χειρωθεῖσιν. ἀλλ' ἡ μὲν ὑπερβολὴ τοῦ κα-
κοῦ, πρὸς ἔλεον ἐπικάμπτει, ἡ δὲ ὑπόθεσις τοῦ νοσή-
ματος, παροξύνει τὸν εἰδότα, διόπερ μέσον τί πά-
θος πάθοι μὲν ἄν, οὔτε ἐλεοῦντες αὐτούς, οὐ γὰρ
ἀφίησιν αὐτοὺς ἡ αἰτία τῶν δεινῶν, οὔτε ὀργιζόμε-
θα, οὐ γὰρ ἐπιτρέπει τὸ μέγεθος τῶν δεινῶν, ἀλλὰ με-
ταξὺ κατηγορίας καὶ συγγνώμης ἡ στάσις. οὐ γὰρ ὑπὸ
τῆς φύσεως ἐπηρεάσθησαν καθάπερ κἀκεῖνοι, οὐδὲ
ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων ἐπεβουλεύθησαν, ἀλλ' αὐτοὶ δη-
μιουργοὶ τῶν νοσημάτων ἑαυτοῖς τούτων ἐγένοντο,
ἑκόντας ἑαυτοὺς ῥιπτοῦντες εἰς τὸ τῶν κακῶν βά-
ραθρον. ὥσπερ οὖν τοὺς βρόχους ἐνάπτοντ[illegible]
τοὺς κατὰ κρημνῶν ἀφιέντας ἑαυτούς, καὶ [illegible]ς διαμέ-
σων ξιφῶν ἑαυτοὺς ἀναιροῦντας οὐ [illegible]φόδρα οἰκτεί-
ρομεν, οὕτως οὐδὲ τούτους. καί τοι [illegible] συγγνώμης
τυχεῖν, μᾶλλον ἐκεῖνοι τούτων ἂν [illegible]τύχοιεν, εἰ καὶ
αὐτοὶ σφόδρα ἂν εἶεν ἀσύγγνωστοι. ἐκεῖνοι μὲν γὰρ
ἢ συκοφαντίαις, ἢ ζημίαις χρημάτων, ἢ προσδο-
κώμενον κίνδυνον, ἢ πληγὰς ἐλπίσαντες, ἢ ἕτε-
ρόν τι καραδοκήσαντες φόβον, καὶ μειζόνων ἑαυτοὺς
κακῶν διαρπάζοντες, ἐπὶ τὴν τῆς τελευτῆς παρα-
μυθίαν καταφεύγουσιν, ὥσπερ εἰς ἄσυλόν τι χωρί-
ον τὸν θάνατον κατατρέχοντες, ἢ ὥσπερ εἰς λιμένα

ζῶσα εὔδιον ἀπὸ τῶν προσδοκωμένων χειμώνων σπεύδοντες καὶ ἐπειγόμενοι, οὗτοι δὲ οὐδὲν τοιοῦτον ἔχοντες εἰπεῖν, μυρίων βιαίων θανάτων ζωὴν χαλεπωτέραν παραδιδόασιν ἑαυτούς. εὔκαιρον οὖν καὶ νῦν εἰπεῖν ἐκεῖνο τὸ τοῦ σοφοῦ, τίς ἐλεήσει ἐπαοιδὸν ὀφιόδηκτον, καὶ πάντας τοὺς προσάγοντας θηρίοις ἑαυτούς. θηρίον γάρ ἐστιν ἡ τρυφή, θηρίον χαλεπὸν καὶ ἀτίθασον, καὶ οὐχ οὕτω σκορπίος ἢ ὄφις τοῖς σπλάγχνοις ἡμῶν ἐγκαθήμενος λυμαίνεται πανταχόσε, ὡς ἡ τῆς τρυφῆς ἐπιθυμία, πάντα ἀνατρέπει καὶ ἀπόλλυσιν. τοῖς μὲν γὰρ θηρίοις ἐκείνοις, μέχρι τοῦ σώματος ἡ ἐπιβουλή, αὕτη δὲ ὅταν ἐγκαθεσθῇ, μετὰ τοῦ σώματος καὶ τὴν ψυχὴν προσαπόλλυσι. διόπερ φεύγωμεν ἀπ᾽ αὐτῆς, ὡς φρονιμ[illegible] λέγω, εἰ μὲν ἔχει τι χρηστόν, μὴ ἀναχωρώμεθα, μὴ πε[illegible]ωμεν, εἰ δὲ ἀληθῆ τὰ εἰρημένα, καὶ λύμη πάντων [illegible] τὸ πρᾶγμα, καὶ κατάγελως ἔσχατος, ὑμῶν αὐτῶν φείσασθε τῆς τοῦ σώματος ῥώσεως, τῆς κατὰ ψυχὴν ὑγιείας. οὐ λέγω πρὸς σκληραγωγίαν ἑαυτοὺς ἀγαγεῖν, ἂν μὴ βουληθείης, τὸ περιττὸν ἀνέλωμεν, τὸ τῆς χρείας ἔξω περικόψωμεν. ποίαν συγγνώμην ἔχομεν, ὅταν ἕτεροι μὲν μηδὲ τῆς χρείας ἀπολαύωσι κύριοι ὄντες, ἡμεῖς δὲ καὶ ὑπὲρ τὴν χρείαν ὁδεύωμεν; ὅρος ἡμῖν ἔστω τροφῆς, τὸ μὴ βλάπτον, τὸ παῦσαι πεινῶντας χωρὶς βλάβης δυνάμενον, περαιτέρω δὲ μηδὲν ἐπιζητῶμεν,

μεν, μᾶλλον δὲ εἰ χρή τι θαυμαστὸν εἰπεῖν, καὶ παρὰ τὴν τῶν πολλῶν ὑπόληψιν, ἀληθὲς δέ, εἰ καὶ ἡδονὴν ἐπιζητοῦμεν, ἐν αὐταρκείᾳ ταύτην μᾶλλον ἢ ἐν τρυφῇ οὖσαν εὑρήσομεν. ἄκουσον πῶς αὕτη μείζων ἐκείνης ἐστὶν ἡ ἡδονὴ καὶ εὐπορωτέρα. ἡ μὲν γὰρ οὐδὲ συστῆναι δύναται λοιπόν, οὐδὲ εὑρίσκει φύσιν αἱμάτων ἐπιτηδείαν αὐτῇ, ἡ δὲ κατὰ τὸ ἐναντίον συνίστασθαι δύναται. τίς τοῦτό φησιν; ὁ μάλιστα πάντων αὐτῆς ἀπολελαυκώς. ψυχῇ γάρ φησιν ἐν δεεῖ, καὶ τὰ πικρὰ γλυκεῖα φαίνεται, ψυχὴ ἐμπεπλησμένη, κηρίοις ἐμπαίζει. ὁρᾷς πῶς ἐκείνην μέν, καὶ ἐξ ὀλίγων καὶ ἐκ πάντων συστῆσαι ῥᾴδιον, ταύτην δὲ οὐδαμῶς. εἰ γὰρ τὰ κηρία μὴ προσιέμεθα, τί γένοιτ' ἂν ἡμῖν ἡδὺ λοιπόν, εἰ τὸ πάντων γλυκύτατον οὐκ ἂν δύναιτο παρέχειν ἡδο[illegible] ὀρέξαι τὸ δυνάμενον ποιῆσαι ἐν ἡδον[ῇ] ὥστε εἰ ἡδονὴν ἐπιζητοῦμεν, ἐνταῦθα μᾶλλον αὐτὴν εὑρήσομεν. πῶς οὖν οὐκ ἐσχάτης ἀνοίας τὴν μετὰ ἡδονῆς, καὶ ὑγίειαν καὶ πάντα ἔχουσαν τὰ ἀγαθὰ καὶ θεοφιλῆ φεύγειν τράπεζαν, ἑτέραν δὲ κατασκευάζειν μυρίων γέμουσαν συμφορῶν, ἀηδῆ τε καὶ λυπηρὰν καὶ ἐπίνοσον, καὶ τὸ πάντων χαλεπώτερον παροξύνουσαν ἡμῶν τὸν θεόν. εἰ γὰρ ἡ χήρα ἡ σπαταλῶσα ζῶσα τέθνηκεν, τί ἂν εἴποιμεν περὶ τῶν ἀνδρῶν; εἰ ἐν τῇ παλαιᾷ τοῦτο ἀπηγόρευται μετὰ πολλῆς τῆς ἀκριβείας, καὶ πολλῇ κέχρηται κατὰ τῶν

τρυφώντων

ξυφώντων κατάφορᾷ ὁ προφήτης. καὶ τοίγε εἶδος τέθεικεν ξυφῆς οὐ σφόδρα δαπανηρὸν οὐδὲ οὕτως ἁβρόν. οἱ δὲ ἐσθίοντες ἐρίφια ἐκ προβάτων καὶ μοσχάρια γαλαθηνά, οἱ πίνοντες τὸν διυλισμένον οἶνον καὶ τὰ πρῶτα μύρα χριόμενοι, οἱ καθεύδοντες ἐπὶ κλινῶν ἐλεφαντίνων, καὶ κατασπαταλῶντες ἐπὶ ταῖς στρωμναῖς αὐτῶν. εἰ ταῦτα κατηγορίας ἄξια, ὅτι πάντα ἦν σαρκικὰ καὶ τοῦ οὐρανοῦ λόγος οὐδείς, ὅτι παιδαγογία ἦν τὰ ἰουδαϊκά, τί ἂν εἴποιμεν πρὸς τὴν βλακείαν τὴν νῦν; εἰ γὰρ ἐρίφια καὶ μοσχάρια γαλαθηνὰ ἐσθίειν ὡς ὑγρὸν ἵνα ᾖ πρὸς τὴν τοὺς ζῶντας διαβάλλει βίον, τί ἂν εἴποιμεν περὶ τῶν τοὺς μυχοὺς τῆς θαλάσσης διερευνώντων καὶ τὰς ἐσχατιὰς τῆς γῆς, καὶ παντοδαποὺς ὀρνίθων τε ... θηρευτάς, πανταχόθεν συλλέγοντες ἑαυτοῖς. εἰ τὸν διυλισμένον οἶνον οἱ πίνοντες ἐν μέμψει, τί ἂν εἴποι ... πρὸς τοὺς ἀποδημίας διαποντίους σελλομένους ὑπε... ..νου, καὶ πάντα κινοῦντας, ὥστε μηδὲν γλυκὺ διαφθὲν ἀμπέλου, καθάπερ μέλλοντας εὐθύνας διδόναι, ἢ ἐπὶ τοῖς ἐσχάτοις καταγινώσκεσθαι εἰ μὴ παντὸς γένους ἐμφορηθεῖεν οἴνου. εἰ ἐλέφαντος κλίνη κεχρῆσθαι κατηγορίας ἄξιον, οἱ πολλῷ αὐταῖς περιβάλλοντες ἄργυρον, μᾶλλον δὲ δὴ ἄργυρον μόνον χαλκεύοντες, οὐ κλίνας, ἀλλ᾽ ἤδη καὶ ὑποβάθρα τε λέβητας τε κεράμια ᾖ ἀμίδας, ποίας ἂν τύχοιεν συγγνώμης; τί μικρὸν ἢ μέγα εἰ

ἀμίς. matula. πᾶν εἰς

πρὶν εἰς τὰς εὐθύνας ἐκείνας δυνήσονται; ἐγὼ δὲ καὶ
οὕτω προστίθημι τὸ πάντων χαλεπώτερον, ὅτι καὶ
ἐξ ἀλλοτρίων συμφορῶν ταῦτα συνείλεκται. καί-
τοι γε ὁ προφήτης τοῦτο οὐ τέθεικεν, ἀλλὰ μόνον διέ-
βαλεν τὴν τρυφήν. ὅταν δὲ καὶ αἰτία προσῇ χαλε-
πωτέρα τῆς τρυφῆς, τίς ἐξαιρήσεται τοὺς τὰ τοιαῦ-
τα ποιοῦντας τῆς ἐσχάτης κολάσεως, ποῖος νῶε
παραστήσεται, ποῖος ἰώβ, ποῖος δανιήλ. οὐκ ἔστιν
οὐδείς. ἀλλ' ἐπὶ τούτων ἐστὶν εἰπεῖν, ἐκκαυθήσεται
ὁ θυμός μου ὥσει καπνός. οὐ γάρ ἐστιν παρακαλῶ
θυμοῦ καὶ ὀργῆς ὄντως ἐμπλησθῆναι ἐσχάτης καὶ
διαρραγῆναι, ὅταν ἂν ἕτερος μὲ[illegible]αγκαίας
ἀπολαύῃ τροφῆς, σὺ δὲ τοσοῦτον εἰκῆ καὶ μάτην
χαλκεύῃς ἄργυρον εἰς οὐδὲν δέον, ἀλλ' οὐδὲ πρὸς
ἐπίδειξιν. οὐδὲ γὰρ πρὸς αὐτὸ τοῦτο χρήσι[illegible] ἔσται
σοι, ἀλλ' εἰς τοὐναντίον περιτραπήσετ[illegible]. σὺ γὰρ
ὥστε ἐπιφανὴς καὶ ἐπίσημος γενέ[illegible]α τοῦτο ποι-
εῖς, συμβαίνει δὲ τοὐναντίον. οὐ γ[illegible] εἴ τις ἐπιφα-
νὴς ἢ ἐπίσημος, ἀλλ' ἐπὶ ὠμότ[illegible]ι καὶ πλεονεξίᾳ,
καὶ τοῖς ἐσχάτοις κακοῖς ἅπαντές σε διαβάλλου-
σιν. πόσος γὰρ ὁ φθόνος, πόση ἡ βασκανία, πό-
σον τὸ μῖσος παρὰ πάντων, πόση ἡ μεταβολῆς ἐ-
πιθυμία πᾶσι. τὰς γοῦν εἰς τὸν θεὸν βλασφημίας
ἀφίημι, ἃς οἱ τοιοῦτοι πλοῦτοι τίκτουσι. καίτοι τοῦ-
το πάντων χαλεπώτερον. καὶ τὸ πρὸ τούτου, καὶ ὅπερ
ἂν εἴπῃς θάτερον θατέρου χεῖρον εὑρήσεις. ἀλλ' οὐ-

χὶ τὴν

χὶ τὴν σύμμετρον καὶ μετρίαν οὖσαν ἡμῖν, ἣν οὐ προφήτης σκώπτει, οὐκ ἄνθρωπος μέμφεται, οὐ θεὸς αἰτιᾶται, οὐ πῦρ κολάζει, οὐκ ἀποστρέφεταί τις, οὐ μισεῖ, οὐ βασκαίνει, ἀλλ' ἀποδέχεται μὲν θεὸς, κοινωνοῦσι δὲ ἄγγελοι, ἐπαινοῦσι δὲ ἄνθρωποι, δέχεται οὐρανός. αὗται αἱ τράπεζαι, ἀγγέλους ἐδέξαντο, ταύταις ὁ χριστὸς παραγίνεται, οὐκ ἐν ἐκείναις, τοιαῦται αἱ τῶν προφητῶν ἦσαν, τοιαῦται αἱ τῶν ἀποστόλων, τοιαῦται αἱ τῶν δικαίων. αἱ δὲ τῶν τυράννων καὶ τῶν ἐπὶ γῆς κακῶς πλουτούντων, ἔχουσαι ὀρχηστὰς καὶ τοὺς ἄλλους τοὺς ἐπὶ λύμῃ τοῦ βίου ζώντων, καὶ λῃστῶν καὶ γοήτων καὶ τυμβωρύχων ἐκεῖναι. ὅταν ἂν τοιαύτην παραθῇς τράπεζαν, ἄγγελος μὲν ἀποπηδᾷ, παροξύνεται δὲ θεός, χαίρει δὲ ὁ τῶν δαιμόνων ἀρχηγός, ἀποστρέφονται δὲ καὶ μισοῦσι καὶ τήκονται οὐχ οἱ ἐχθροὶ μόνον, ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ οἱ δοκοῦντες εἶναι ἐπιτηδείως ἄνθρωποι, φθόνῳ μᾶλλον ἐσθιόμενοι διὰ τῶν παρόντων ἀπολαύοντες. ὅταν δὲ ἐκείνην τις παραθῇ τὴν σώφρονα καὶ σύμμετρον, καὶ οὐδὲ μίαν ἔχουσαν φλεγμονήν, καὶ ἡδίστη καὶ προσηνὴς ἡ πᾶσι τοῖς φίλοις καὶ θεῷ καὶ ἀγγέλοις καὶ ἀνθρώποις. παραγίνεται οὖν ὁ τοῦ θεοῦ μονογενής. ὥσπερ γὰρ φεύγει τὸν τῦφον καὶ ὑψηλόφρονα ἅπαντα καὶ τὸν θόρυβον, οὕτως τῷ ταπεινῷ φίλος ἐστὶν καὶ σύνεστιν ἀεί, καὶ πάντα περιφράττει καὶ τειχίζει πανταχόθεν. τοῦ δὲ χριστοῦ παραγινομένου,

μένου, οὐδὲν ἕτερον ἐπιζητεῖν χρή. ταῦτ' οὖν εἰδότες ἀγαπητοί, φεύγωμεν ἐκεῖνα, διώκωμεν ταῦτα, ἵνα καὶ τῶν παρόντων καὶ τῶν μελλόντων τύχωμεν ἀγαθῶν, χάριτι καὶ φιλανθρωπίᾳ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μεθ' οὗ τῷ πατρὶ δόξα τιμὴ ἅμα τῷ ἁγίῳ πνεύματι, νῦν καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, ΑΜΗΝ.

ΤΕΛΟΣ.

ΕΤΥΠΩΘΗ ΠΑΡ' ΙΩ. ΦΡΟΒΕΝΙΩ ἐν τῇ ἐπιφανεστάτῃ πόλει ΒΑΣΙΛΕΙΑ τῶν ἑλβετίων, ἔτει ἀπὸ θεογονίας χιλιοστῷ πεντακοσιοστῷ κ ς. μηνὶ θαργηλιῶνι.

